

NIEUWE KANSEN

Inventarisatie van projecten voor
allochtone schoolverlaters om alsnog
een (start)kwalificatie te behalen

- eindrapport -

drs. M.B.J. Voorpostel
drs. P.J. Krooneman

Amsterdam, juli 2001
Regioplan Ref. nr. OA-239

Regioplan Onderwijs en Arbeidsmarkt
Leidsegracht 105-a
1017 ND Amsterdam
Tel.: 020 - 6253377
Fax: 020 - 6236191

Onderzoek, uitgevoerd door Regioplan
Onderwijs en Arbeidsmarkt B.V. in opdracht
van het Ministerie van SZW.

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord

Managementsamenvatting.....	I
1 Inleiding.....	1
2 Achtergrond.....	3
2.1 De beleidscontext.....	3
2.2 Een werkmodel.....	6
3 Onderzoeksvragen en onderzoeksopzet.....	9
3.1 Onderzoeksvragen.....	9
3.2 Onderzoeksopzet.....	9
4 Inventarisatie en verklaring.....	13
4.1 De inventarisatie.....	13
4.2 Verklaring.....	15
4.3 Samenvatting en conclusie.....	18
5 Cases.....	19
5.1 Inleiding.....	19
5.2 Arnhem: Stimuleringsproject Turks/Koerdische, Antilliaans/Arubaanse jongeren.....	21
5.3 Den Bosch: de Laborel-aanpak.....	25
5.4 Eindhoven: Rumbo Nobo.....	29
5.5 Enschede: het Arbeidstrainingscentrum.....	33
5.6 Enschede: Coupe International.....	39
5.7 Helmond: 16/17 jarigenproject.....	45
5.8 Nijmegen: Leefwerkschool EigenWijs.....	49
5.9 Analyse cases en conclusies.....	53
Literatuurlijst.....	61

VOORWOORD

Het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft een onderzoek uit laten voeren naar projecten die gericht zijn op het tegengaan van voortijdig schoolverlaten waarbij allochtone jongeren in de leeftijd van 16 tot 23 jaar alsnog een startkwalificatie kunnen behalen. Het verslag van dit onderzoek ligt nu voor u.

Het onderzoek is uitgevoerd in de periode van december 2000 tot juli 2001 in de G25-gemeenten. Een belangrijk onderdeel van het onderzoek bestond uit de telefonische bevraging van ambtenaren van diverse diensten bij de gemeenten en respondenten bij arbeidsbureaus, Centra voor Werk en Inkomen, Kliq, Regionale Meld- en Coördinatiecentra, Bureau Leerplicht, politie, zelforganisaties, onderwijsinstellingen en uitvoeringsorganisaties. Wij willen alle respondenten hartelijk danken voor hun medewerking: zonder deze was het onderzoek niet mogelijk geweest. Ook de respondenten die direct bij de projecten betrokken waren en die ons in het tweede deel van het onderzoek te woord stonden zijn wij veel dank verschuldigd.

Daarnaast gaat een woord van dank uit naar onze contactpersonen bij het ministerie die op betrokken en deskundige wijze het onderzoek gevolgd en begeleid hebben. Onze contactpersonen waren: mw. drs. E.M.B. Claessens (Directie Analyse & Onderzoek), mw. drs. N.A. Pietersen (Directie Arbeidsmarkt) en de heer drs. R.A. Hillers (Directie Arbeidsmarkt). Het onderzoek is uitgevoerd in nauw overleg met mw. drs. C.M.J. van Nes-Sas, namens het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (Directie BVE). Ook haar willen wij hier uiteraard bedanken voor haar prettige en deskundige inbreng in de bijeenkomsten.

Amsterdam, juli 2001

Peter Krooneman (projectleider)

MANAGEMENTSAMENVATTING

Inleiding

Het tegengaan van voortijdig schoolverlaten (VSV) heeft het afgelopen decennium in Nederland hoge prioriteit genoten. Anno 2001 staat er een overheidsbeleid dat erop gericht is zoveel mogelijk jongeren het onderwijs te laten verlaten met ten minste een startkwalificatie. Om dit te bereiken streeft men een sluitende aanpak na waarin voor elke jongere de mogelijkheid moet bestaan om via een traject op maat een blijvende kans op een plek op de arbeidsmarkt te verwerven. Vanuit het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is hieraan onder meer via de Wet Inschakeling Werkzoekenden en stimuleringsprojecten voor jongeren van Antilliaanse/Arubaanse, Turkse en Marokkaanse afkomst een bijdrage geleverd.

Het ministerie wilde weten of er specifieke methoden of projecten bestaan ter bestrijding van voortijdig schoolverlaten, waarbij vooral allochtone jongeren van 16 tot 23 jaar alsnog een startkwalificatie behalen. Van deze projecten wilde het ministerie weten op welke wijze zij zijn vormgegeven en wat de succes- en faalfactoren zijn. Tussen december 2000 en juli 2001 heeft Regioplan dit onderzocht.

Aanpak onderzoek

Het onderzoek heeft zich gericht op de G25-gemeenten. Als eerste stap is in de RMC-effectrapportages 2000 en de evaluaties van CRIEM- en AA-projecten gezocht naar het voorkomen van de bedoelde projecten. Vervolgens is een brede inventariserende belronde in de G25 onder 109 respondenten uitgevoerd waarmee 118 projecten getraceerd zijn. Van deze projecten is een aantal basisgegevens genoteerd, waarbij niet is geprobeerd om de informatie per project volledig te krijgen, omdat al snel bleek dat de meerderheid van de projecten niet aan de gestelde criteria voldeed. Als tweede stap in het onderzoek is vervolgens van zeven projecten een nadere beschrijving en analyse gemaakt.

Uitkomst inventarisatie

De meeste projecten blijken niet op 16 tot 23-jarigen gericht: meestal zijn ze gericht op jongeren tot 18 jaar, dus grotendeels op leerplichtigen en partieel leerplichtigen. Iets minder dan een derde van de projecten (32) is speciaal bedoeld voor allochtone jongeren. Deze projecten zijn vrij goed gespreid over de G25: in 18 van de 25 grote steden is minimaal één van deze projecten in uitvoering. Daar waar de focus op één of twee specifieke allochtone groepen gericht is, betreft het meestal een stimuleringsproject. Er zijn acht projecten gevonden waar het alsnog behalen van een startkwalificatie als doelstelling is opgenomen. Van deze acht projecten zijn er twee expliciet op allochtone jongeren gericht.

Verklaring uitkomst inventarisatie

Bij het verklaren van de uitkomst van de inventarisatie wordt een aantal kenmerken van het VSV-veld duidelijk. We noemen hier eerst de meer algemene kenmerken die in het onderzoek aan de orde zijn gekomen en bespreken vervolgens die kenmerken die bij de uitvoering van het onderzoek als selectie criterium dienst deden: de factor etniciteit en de focus op het alsnog laten behalen van een startkwalificatie.

Als verklaring voor het geringe aantal gevonden bedoelde projecten is, op basis van literatuur en opmerkingen van de respondenten, gewezen op beleidsmatige prioriteiten (nadruk op integraal beleid), de nadruk op een individuele (traject) benadering, op organisatorische veranderingen in het veld (reorganisatie arbeidsvoorziening, vorming CWI's en Kliq) en de huidige situatie op de arbeidsmarkt.

De factor etniciteit

Een minderheid van de projecten is specifiek bedoeld voor allochtonen. Hiervoor kan een aantal verklaringen gegeven worden. In de eerste plaats speelt de factor etniciteit in de probleemdefinitie een ondergeschikte rol. Het gaat bij het tegengaan van voortijdig schoolverlaten om het vinden van een oplossing voor jongeren die voortijdig uitvallen. Centraal staat de afstand van deze jongeren tot de oplossing en de factor etniciteit is daarbij geen belangrijke indicator. In een aantal RMC-regio's wordt etniciteit dan ook helemaal niet geregistreerd. In een studie van Sardes is berekend dat het aantal allochtonen onder de VSV'ers veertien procent bedraagt. Hoewel dit door de gebrekkige registratie en verschillen in definitie geen hard cijfer is, lijkt het erop dat het aanbod van allochtone voortijdige schoolverlaters per RMC-regio vaak beperkt is, waardoor het niet doenlijk is hiervoor speciale projecten te starten. Dit 'gebrek aan potentiële deelnemers per regio' blijkt ook uit het feit dat aan de projecten die niet speciaal voor allochtone jongeren bedoeld zijn wel allochtone jongeren deelnemen, maar dat dit er nooit veel zijn. Projecten die wel speciaal voor allochtone jongeren bedoeld zijn, hebben vaak de neiging na verloop van tijd de doelgroep te verbreden. De doelgroepprojecten die er zijn, richten zich op specifieke groepen met een speciale problematiek, waarbij dit in sommige gevallen samenvalt met het feit dat het een allochtone groep betreft.

Het alsnog laten behalen van een startkwalificatie

Dat er weinig doelgroepprojecten gevonden zijn waarbij het alsnog laten behalen van een startkwalificatie een belangrijke doelstelling is, laat zich goed verklaren. Projecten voor speciale doelgroepen zijn in het algemeen bedoeld voor moeilijk bereikbare jongeren en/of jongeren met een meervoudige problematiek. Bij deze doelgroep ligt het niet voor de hand in te zetten op het alsnog laten behalen van een startkwalificatie. In dit soort projecten is

meestal sprake van vindplaatsgericht werken. Trajecten naar een startkwalificatie zijn te lang voor de meeste van dit soort jongeren.

Daarnaast is er door respondenten op gewezen dat de meeste schoolverlaters niet direct uitvallen op een HAVO- of MAVO-niveau. Vaak zakken ze eerst terug naar het laagste onderwijsniveau en stromen dan voortijdig uit. Daardoor is het niveau van cursisten die uiteindelijk in de projecten terecht komen over het algemeen vrij laag, waardoor een aanbod dat gericht is op het alsnog behalen van een startkwalificatie juist voor deze jongeren minder interessant is.

Ofwel, het alsnog behalen van een startkwalificatie is voor veel jongeren in doelgroepprojecten te hoog gegrepen en/of wordt niet van het allergrootste belang geacht.

Cases

In eerste instantie was het onderzoek gericht op het vinden en beschrijven van projecten ter bestrijding van voortijdige schooluitval voor allochtone jongeren in de leeftijd van 16 tot 23 jaar, waarbij de primaire focus ligt op het alsnog laten behalen van een startkwalificatie. De verwachting was dat van dit soort projecten met een gelijke doelstelling een aantal uitvoeringsvarianten te onderscheiden zouden zijn die in meer of mindere mate succesvol zouden blijken. In de inventariserende ronde van het onderzoek bleken er slechts twee van dit soort projecten te zijn. Om die reden is gekozen voor projecten waarbij uit de eerste informatie het beeld naar voren kwam dat er interessante werkwijzen ontwikkeld waren om de aansluiting van jongeren op de arbeidsmarkt te verbeteren.

In de tweede fase van het onderzoek zijn zeven projecten nader beschreven. Deze projecten zijn zeer divers. Er zijn verschillen in doel, doelgroep, de complexiteit of samengesteldheid van het project, de vormgeving en de kosten, de mate waarin de gemeente een rol speelt, het moment waarop het project van start gegaan is en de behaalde resultaten. Door de diversiteit is een vergelijking tussen de projecten lastig. Een voorwaarde voor succes voor alle beschreven projecten is echter de persoonlijke aandacht en begeleiding. Het instrumentarium dat ingezet kan worden wordt soms als te strak ervaren (periode van werkloosheid, leeftijds-grens). Verder gelden de beschikbaarheid van genoeg en voldoende gekwalificeerd personeel, onzekerheid aangaande de financiering en de instroom van cliënten als risicofactoren. In de meeste projecten is de gemeente participant, lang niet altijd is de gemeente ook coördinator. De coördinatiefunctie wordt vaak bij een gespecialiseerde actor gelegd. Voor een beschrijving van de projecten verwijzen we naar de hoofdtekst van dit rapport.

1 INLEIDING

Jaarlijks verlaten grote aantallen jongeren voortijdig het onderwijs. Met ‘voortijdig’ wordt bedoeld dat jongeren het onderwijs verlaten zonder te beschikken over een startkwalificatie (een startkwalificatie is een afgeronde opleiding op het niveau van beginnend beroepsbeoefenaar, wat neerkomt op tenminste een diploma HAVO, VWO of niveau 2 van de WEB). Voortijdig schoolverlaten (VSV) heeft nadelige gevolgen voor zowel het individu als voor de maatschappij als geheel. Voor het individu resulteert het vaak in langdurige werkloosheid en sociale uitsluiting, voor de maatschappij in structurele werkloosheid, criminaliteit en het niet kunnen voldoen aan de eisen van de arbeidsmarkt. Vandaar dat het afgelopen decennium vanuit diverse ministeries en vanuit verschillende andere bestuurlijke niveaus hoge prioriteit is gegeven aan het tegengaan van voortijdig schoolverlaten.

Anno 2001 is het overheidsbeleid erop gericht dat zoveel mogelijk onderwijs volgende jongeren, werkenden en werkzoekenden ten minste een startkwalificatie behalen. Om dit te bereiken streeft men een sluitende aanpak na: voor elke jongere moet de mogelijkheid bestaan om via een traject op maat een blijvende kans op een plek op de arbeidsmarkt te verwerven. Dit kan alleen gerealiseerd worden door samenwerking van meerdere partijen die elk hun eigen bijdrage aan deze trajecten kunnen leveren.

Een van deze partijen, het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, wilde meer weten over in de praktijk gehanteerde methoden of projecten ter bestrijding van voortijdig schoolverlaten waarbij allochtone jongeren van 16 tot 23 jaar alsnog een startkwalificatie behalen.

In voorliggend rapport doen wij verslag van het onderzoek dat hiernaar is uitgevoerd. We gaan daarbij in het volgende hoofdstuk eerst in op de beleidscontext waarbinnen deze vraag ontstaan is en schetsen een model dat de plaats van het onderzoek verduidelijkt. In het derde hoofdstuk gaan wij in op de vraagstelling en de methode van onderzoek. Vervolgens geven wij de resultaten weer van een brede inventarisatie die is uitgevoerd teneinde de bedoelde projecten te traceren. In het daarop volgende hoofdstuk worden zeven VSV-projecten nader beschreven, waarna het rapport wordt afgesloten met een samenvattend en concluderend hoofdstuk.

2 ACHTERGROND

In dit hoofdstuk bespreken wij in vogelvlucht de ontstaansgeschiedenis van het VSV-beleid en de rol van enige beleidsmatig belangrijke actoren in dit veld. Daarnaast schetsen wij een model van het VSV-terrein. Dit model dient om het uitgevoerde onderzoek te plaatsen en wordt verder gebruikt om een aantal onderzoeksresultaten en opmerkingen van respondenten te verduidelijken.

2.1 De beleidscontext

De aanzet tot het VSV-beleid zoals wij dat anno 2001 kennen, is gelegen in twee documenten die begin jaren negentig verschenen. Als eerste noemen wij het rapport van de commissie Rauwenhoff¹ omdat dit heeft geleid tot de ontwikkeling van de Wet educatie en beroeps- onderwijs (WEB). In de WEB is een nieuwe kwalificatiestructuur voor het secundair beroeps- onderwijs neergelegd die van groot belang is voor het terugdringen van VSV, omdat leerlingen daarin gemakkelijker kunnen overstappen naar de voor hen meest geschikte opleiding of leerweg. Leerlingen hebben meer mogelijkheden om in plaats van uit te stromen naar werk te kiezen voor een gecombineerd leer-werktraject. Bovendien is in de WEB de mogelijkheid geïntroduceerd om deelkwalificaties te behalen, waardoor leerlingen die niet in staat zijn om een volledige kwalificatie te behalen toch deels gekwalificeerd kunnen uitstromen naar de arbeidsmarkt. Verder is in het rapport van de commissie Rauwenhoff voor het eerst sprake van het recht op een startkwalificatie voor iedereen.

In de notitie ‘Een goed voorbereide start’² die in 1993 verscheen is vervolgens de aanzet gegeven tot de inrichting van de regionale meld- en coördinatiefunctie, waarna vanaf 1994 de Regionale Meld- en Coördinatiecentra (RMC’s) gestart zijn³. Sinds de introductie van de RMC’s wordt in 39 regio’s door verschillende actoren in toenemende mate samengewerkt aan het melden, registreren, doorverwijzen en teruggeleiden van jongeren tot 23 jaar die het onderwijs zonder startkwalificatie verlaten. In deze regionale samenwerkingsverbanden spelen gemeenten een belangrijke rol.

1 Tijdelijke adviescommissie onderwijs en arbeidsmarkt (1990), *Onderwijs-arbeidsmarkt: naar een werkzaam traject*. Samson H.D. Tjeenk Willink, Alphen aan den Rijn.

2 Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen (1993), *Een goed voorbereide start. Notitie voortijdig schoolverlaten*. Zoetermeer, Ministerie van O&W.

3 De RMC’s zijn streekgebonden netwerken van gemeenten, onderwijs, arbeidsvoorziening, jeugdzorg, politie en justitie.

Het meest recente document dat wij hier bespreken is het ‘Plan van Aanpak Voortijdig Schoolverlaten’ dat in mei 1999 door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCenW) is uitgebracht. Het centrale doel van dit plan is om voorwaarden voor jongeren te scheppen om de voor hen hoogst haalbare en/of meest passende onderwijs- en/of arbeidsmarktpositie te bereiken. Mochten zij in het onderwijstraject daarnaar toe uitvallen, dan moeten ze worden teruggeleid naar school of doorgeleid naar een arbeidsplaats in combinatie met een leertraject. Daarbij moet onderlinge samenwerking en afstemming tussen uitvoerders leiden tot een sluitende aanpak. Ook in dit plan hebben de gemeenten een belangrijke coördinerende functie. Volgens het Plan van Aanpak moet VSV langs drie lijnen worden voorkomen en teruggedrongen: door preventie in het onderwijs, door verbetering van de registratie door versterking van de regionale meld- en coördinatiefunctie en door aanpak van risicojongeren in grote steden waarbij sprake is van een cumulatie van problemen. Op deze drie lijnen komen we later in dit hoofdstuk terug.

Het Plan van Aanpak wordt op diverse manieren ondersteund. Via het Actieplan voor de Leerplicht (1999) wordt bijvoorbeeld de naleving van de leerplichtwet verscherpt. Naast een groot aantal maatregelen die betrekking hebben op het verzuimbeleid op schoolniveau wordt daarin ook de rol van Justitie onderstreept. Een tweede input wordt geleverd door de koppeling aan het Grotestedenbeleid. In het kader van dit beleid dienen de grote steden zogenaamde Meerjaren Ontwikkelings Programma’s (MOP’s) op te stellen waarin het tegengaan van VSV een verplicht onderdeel is. Verder is VSV één van de thema’s van het Gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid (GOA).

Uit de allereerste alinea van de inleiding en uit bovenstaande blijkt wel dat voortijdig schoolverlaten een multidisciplinair en interdepartementaal probleem is. Primair heeft het te maken met de schoolcarrières van individuen, maar als deze niet optimaal verlopen heeft dit gevolgen voor de samenleving als geheel. Het Ministerie van OCenW is verantwoordelijk voor de aanpak van VSV, maar tegelijk is er sprake van een grote betrokkenheid bij de VSV-problematiek vanuit andere ministeries.

Deze betrokkenheid uit zich bijvoorbeeld in interdepartementaal onderzoek naar de mogelijkheden voor verbetering van de aansluiting tussen onderwijs en de arbeidsmarkt en de bestrijding van VSV in de beroeps en volwasseneneducatie⁴.

4 Bedoeld wordt het MDW-traject dat gericht was op het beter zich krijgen op de ‘push’ en ‘pull’ factoren die leiden tot voortijdig schoolverlaten. Dit traject heeft geleid tot het rapport van de MDW-werkgroep Voortijdig Schoolverlaten (2000), *Alle wegen leiden uiteindelijk naar een startkwalificatie* en het rapport van Voncken e.a. (2000), *Je bent jong en je weet niet wat je wilt*. SCO-Kohnstamm Instituut, Amsterdam

Vanuit het Ministerie van Justitie is een stimuleringstraject ingezet gericht op de naleving van de leerplichtwet. Daarnaast wordt gewerkt aan het optimaliseren van de samenwerking tussen leerplichtambtenaren en het Openbaar Ministerie, de Bureaus Jeugdzorg, politie en de Raad voor de Kinderbescherming. Vanwege de relatie tussen schoolverzuim en criminaliteit heeft ook een project als CRIEM⁵ duidelijke VSV-aspecten in zich. Ook met het Ministerie van Economische Zaken, het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zijn samenwerkingsrelaties gericht op de bestrijding van VSV. Een laatste departementale invalshoek die wij hier bespreken is die van de sociale zekerheid en arbeidsbemiddeling.

Het beleid rond de sociale zekerheid en arbeidsbemiddeling wordt vorm gegeven vanuit het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) en biedt goede mogelijkheden om voortijdig schoolverlaters aan te zetten zich alsnog te kwalificeren voor de arbeidsmarkt. Een belangrijk instrument daarin is de Wet Inschakeling Werkzoekenden (WIW) die sinds 1998 van kracht is. In het kader van de WIW kunnen jongeren zonder startkwalificatie scholing volgen en wordt hen een traject geboden dat toeleidt naar de arbeidsmarkt⁶. Ook bij de uitvoering van de WIW hebben gemeenten een sleutelrol: zij zijn, in samenwerking met Arbeidsvoorziening, verplicht voor iedere werkloze jongere tot 23 jaar een traject vast te stellen dat gericht is op inschakeling in het arbeidsproces. Specifiek voor jongeren van Antilliaanse/Arubaanse, Turkse en Marokkaanse afkomst heeft het Ministerie van SZW vanaf 1994 geld vrijgemaakt voor stimuleringsprojecten die tot doel hebben de aansluiting op reguliere voorzieningen als scholing en werk te verbeteren. Later in dit rapport komen we terug op deze projecten. Verder zijn de afgelopen jaren verschillende experimenten uitgevoerd bij arbeidsbureaus, gericht op het tegengaan van voortijdig schoolverlaten onder allochtone jongeren. Voorbeelden hiervan zijn de Stimuleringsregeling Allochtonen in het leerlingwezen en het project Trajectbegeleiding onderwijs-arbeidsmarkt allochtone jongeren tot 27 jaar.

5 CRIEM staat voor criminaliteit in relatie tot integratie van etnische minderheden. In het CRIEM-project, dat uitgaat van de ministeries van Justitie en BZK, gaat het om de integratie van jongeren uit etnische minderheden in de leeftijd van 0 tot 24 jaar en de projecten zijn daarmee deels gericht op dezelfde doelgroep die ook in het uit te voeren onderzoek centraal stond.

6 Via de WIW moeten langdurig werklozen, uitkeringsgerechtigden en werkloze jongeren sneller aan een baan te komen. De WIW is één regeling voor gesubsidieerd werk, waarin onder andere de Jeugdwerkgarantiewet (JWG), de Melkert-2-regeling en de Banenpoolregeling zijn opgenomen. Voor jongeren geldt dat hen na uiterlijk één jaar van werkloosheid een WIW-dienstbetrekking wordt aangeboden. Een aangeboden WIW-plaats mag niet geweigerd worden. Zodra een jongere de leeftijd van 23 jaar bereikt, eindigt de arbeidsovereenkomst.

2.2 Een werkmodel

Volgens het Plan van Aanpak Voortijdig Schoolverlaten wordt bij het tegengaan van voortijdig schoolverlaten langs drie lijnen gewerkt. De eerste lijn is preventie in het onderwijs, de tweede heeft betrekking op de verbetering van de registratie door versterking van de regionale meld- en coördinatiefunctie en de derde is gericht op de aanpak van risicojongeren in grote steden waarbij sprake is van een cumulatie van problemen.

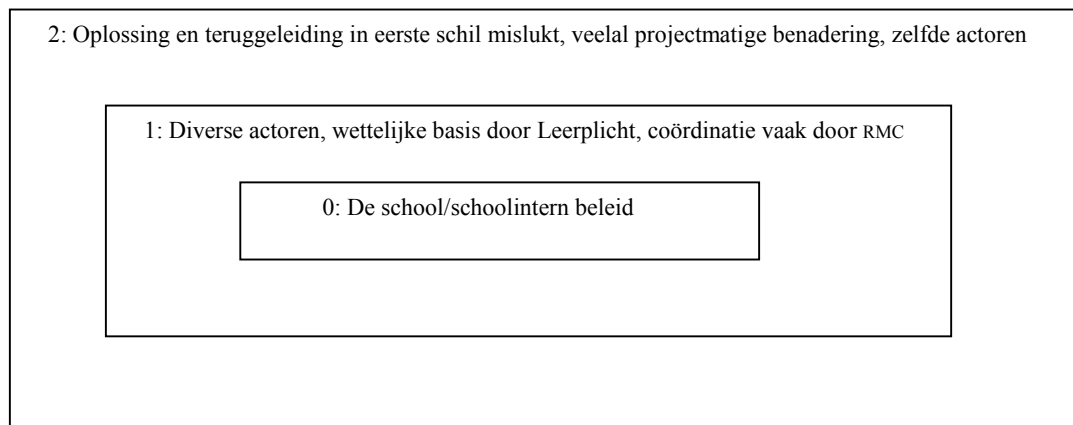
Wij vertalen deze lijnen naar een model waarin wij de drie lijnen in een figuur weergeven als schillen die zich op steeds grotere afstand van een kern bevinden. In de kern bevindt zich de school/het onderwijs en alle preventieve maatregelen die daar getroffen worden om uitval te voorkomen. Bij die maatregelen valt te denken aan de hiervoor beschreven optimalisering van de kwalificatiestructuur, een goede leerlingbegeleiding, huiswerk- en studiebegeleiding, samenwerking met de ouders, een goed registratiesysteem en sanctiebeleid et cetera⁷. Als preventie op school niet werkt en leerlingen die lessen verzuimen bij Leerplicht⁸ gemeld worden, ontstaat een wettelijke basis om dit verzuim tegen te gaan. Afhankelijk van de aard van de problematiek die speelt, kunnen verschillende actoren in actie komen. Vaak ligt de coördinatie daarbij bij het RMC⁹. De jongeren die hier terecht komen hebben al enige afstand tot het onderwijs, zij bevinden zich in de eerste schil die rond het centrum ligt. Als de geboden maatregelen als opvang en teruggeleiding niet werken dan neemt de afstand tot de oplossing (het centrum van het model) toe en komt de tweede schil in beeld: hierin vinden we risicojongeren waarbij sprake is van een cumulatie van problemen.

7 In de Almanak voortijdig schoolverlaten 2001 worden 18 verschillende schoolinterne instrumenten besproken. Tilborg, L. van en W. van Es (2001), *Almanak voortijdig schoolverlaten 2001*. Sardes, Utrecht

8 Jongeren tot 16 jaar zijn leerplichtig en op 16- en 17-jarige leeftijd deels leerplichtig.

9 Het gaat hier om een model, nog niet in alle gevallen en alle regio's is dit de actuele situatie

Figuur 1: Model van het VSV-veld

Als we de te beantwoorden onderzoeksvraag zien in het licht van de hiervoor geschetste beleidscontext en het model dan is deze vraag goed te plaatsen. Het Ministerie van SZW richt zich op toeleiding naar de arbeidsmarkt en doet dit deels via teruggeleiding naar scholing en onderwijs. Juist vanuit dit ministerie wordt daarbij vaak voor specifieke doelgroepen -zoals allochtonen- via een projectmatige aanpak geprobeerd om de aansluiting te realiseren. Daarom is het voor het ministerie van belang om te weten welke projecten er in Nederland zijn die gericht zijn op teruggeleiding naar scholing en onderwijs van allochtone jongeren in de leeftijd van 16 tot 23 jaar met het oogmerk hen alsnog een startkwalificatie te laten behalen. Van dergelijke projecten wil het ministerie weten hoe ze zijn vormgegeven en of en in welke mate zij succesvol zijn. Het uitgevoerde onderzoek heeft geen betrekking op activiteiten, projecten en maatregelen die gericht zijn op het schoolinterne VSV-beleid, ofwel op projecten die zich in de kern van het model bevinden.

3 ONDERZOEKSVRAGEN EN ONDERZOEKSOPZET

Zoals in de inleiding reeds aangegeven, luidt de centrale vraag voor het onderzoek:

Bestaan er specifieke methoden en/of projecten ter bestrijding van VSV waarbij alsnog een startkwalificatie is behaald en die vooral voor allochtone jongeren van 16 tot 23 jaar succesvol zijn geweest? Hoe werden deze methoden en/of projecten vormgegeven en welke resultaten zijn ermee behaald, en welke slaag- en faalfactoren kunnen hierbij geïdentificeerd worden?

3.1 Onderzoeksvragen

De hierboven vermelde centrale probleemstelling is uitgewerkt in zes deelvragen:

1. *Bestaan er goede voorbeelden (naar de mening van werkgevers, arbeidsbureaus, gemeentelijke diensten, politie en justitie, Meerjarige Ontwikkelingsprogramma's GSB-beleid van G25-gemeenten, ROC en RMC) bij het terugdringen van VSV onder jongeren uit minderheden, en zo ja, welke, en in hoeverre zijn deze gericht op het alsnog laten behalen van een startkwalificatie?*
2. *Hoe zijn deze goede voorbeeld-maatregelen/projecten vormgegeven (aanpak, opvang, scholing, begeleiding, nazorg, etc.), en welke kosten zijn (globaal) daaraan verbonden?*
3. *Wat zijn de resultaten van deze goede voorbeeld-maatregelen/projecten (behaald opleidingsniveau, aantallen deelnemers, uitstroom)?*
4. *Welke slaag- en faalfactoren kunnen geïdentificeerd worden bij het relateren van vormgeving aan resultaten?*
5. *In hoeverre zijn er bestaande bruikbare modellen te onderscheiden, in de zin dat zij te standaardiseren en overdraagbaar zijn?*
6. *In hoeverre sluiten deze modellen aan bij de per 1 januari 2001 in te voeren wet op de RMC?*

3.2 Onderzoeksopzet

Om bovenstaande vragen te kunnen beantwoorden hebben wij een onderzoek uitgevoerd waarin twee fasen te onderscheiden zijn. Allereerst is een inventarisatie van de bedoelde projecten uitgevoerd, daarna een casestudie van zeven geselecteerde projecten.

Inventarisatie

Als eerste stap in de inventarisatie is een scan gemaakt van bestaande informatie over VSV-projecten. Een deel van die informatie was bij Regioplan zelf aanwezig doordat Regioplan de evaluatie van de

CRIEM-pilots en projecten voor Antillianen/Arubanen verzorgt. Daarnaast was er informatie te vinden in de plannen en verslagen die de Regionale Meld en Coördinatra produceren. Voor dit onderzoek zijn de RMC-effectrapportages 2000 door Sardes¹ gescand op het voorkomen van de bedoelde projecten.

In beide gevallen is de scan breed geweest: alle projecten die maar enigszins leken te voldoen aan de criteria zijn opgenomen in een overzicht. Op basis van dit overzicht en een lijst met sleutelinformanten bij de G25 is een belronde gestart waarin via de sneeuwbalmethode in de G25 is gezocht naar de bedoelde projecten. Er is in deze belronde in totaal met 109 respondenten gesproken. De respondenten waren werkzaam bij diverse diensten van gemeenten, bij arbeidsbureaus, Centra voor Werk en Inkomen, Kliq, Regionale Meld- en Coördinatiecentra, Bureau Leerplicht, politie, zelforganisaties, onderwijsinstellingen en uitvoeringsorganisaties. De respondenten is telefonisch informatie over de bedoelde projecten gevraagd, maar daarnaast is gevraagd naar schriftelijke informatie. Alle informatie is verwerkt in een bestand dat nog vrij ‘ruw’ was: niet op alle velden/onderdelen beschikten we over informatie. In de oorspronkelijke opzet zou de database in een vervolgfase op een meer gedetailleerd niveau ingevuld worden. Dit voornemen is niet tot uitvoering gebracht omdat bleek dat er relatief weinig projecten waren die aan de gestelde criteria voldeden. Op basis van het bestand is vervolgens een selectie gemaakt van een beperkt aantal projecten die voor nader onderzoek in aanmerking kwam. In het volgende hoofdstuk wordt verslag gedaan van de uitkomsten van de inventariserende ronde.

Casestudies

In nauwe samenspraak met de opdrachtgever en in overleg met het Ministerie van OCenW zijn uit alle gevonden projecten tien projecten geselecteerd voor nadere bestudering. Van zeven van deze tien projecten zijn uiteindelijk casestudies gemaakt². Van deze zeven projecten is aanvullende schriftelijke informatie opgevraagd en er zijn face-to-face en telefonische gesprekken gevoerd met projectleiders, uitvoerders en deelnemers. Bij het bestuderen en beschrijven van de projecten is aandacht besteed aan de doelstelling van het project, de doelgroep, de organisatie, de betrokken instellingen, de wijze van overleg tussen de betrokken

1 Sardes is een onafhankelijk bureau dat in opdracht van het Ministerie van OCenW de RMC-plannen en –rapportages analyseert.

2 Er was bij de tien projecten één weigering, één project was afgerond en bij één project is het niet gelukt de casestudie te plannen en uit te voeren in de geplande looptijd van het onderzoek.

actoren, het personeel, de wijze van uitvoering van het project, de financiering, de resultaten en de succes- en faalfactoren. In het vierde hoofdstuk worden de zeven projecten beschreven.

4 INVENTARISATIE EN VERKLARING

4.1 De inventarisatie

De inventarisatie van projecten is gestart met een scan van bestaande informatie met betrekking tot *projecten die gericht zijn op de bestrijding van voortijdig schoolverlaten onder allochtone jongeren van 16 tot 23 jaar. De primaire focus daarbij is op projecten die gericht zijn op het alsnog laten behalen van een startkwalificatie.*

De informatie over CRIEM-projecten en over de projecten voor Antilliaanse en Arubaanse jongeren leverde tien doorverwijzingen op, de scan van de RMC-rapportages gaf aan dat er in twaalf regio's projecten werden uitgevoerd die aan de gestelde criteria leken te voldoen. Van de gevonden projecten is telefonisch nagegaan of ze inderdaad aan de criteria voldeden. Daarnaast is in alle gemeenten van de G25 die hierbij niet benaderd waren contact gezocht met één of meer respondenten om te inventariseren of er in de betreffende gemeente VSV-projecten werden uitgevoerd die voldeden aan de criteria. In totaal is op deze wijze met 109 respondenten gesproken. Deze respondenten en de door hen aangeleverde documentatie leverde informatie op over 118 projecten. Van deze 118 projecten is een aantal basisgegevens genoteerd: naam van het project, plaats van uitvoering, status (bestaand/plan), doelstelling, middel, doelgroep, specifiek voor allochtone jongeren, organisatie, resultaat, budget, vooruitzicht, beschikbare schriftelijke informatie en bron van informatie. Omdat het hier een eerste inventarisatie betrof is niet geprobeerd om de informatie per project op alle onderdelen volledig te krijgen, ook omdat al snel bleek dat een minderheid van de projecten aan de gestelde criteria voldeed.

De meerderheid van de projecten bleek niet specifiek bedoeld voor allochtone jongeren van 16 tot 23 jaar. De meeste projecten richten zich op brede of algemene doelgroepen. Doelgroepen werden omschreven als:

- alle werkloze jongeren en schoolverlaters tot 23 jaar;
- leerlingen van 12-17 jaar die niet functioneren binnen het reguliere onderwijs;
- jongeren van 12 tot 18 jaar;
- risicoleerlingen van 12 tot 18 jaar;
- 16-23-jarigen die (dreigen) uit (te) vallen;
- dreigende uitvallers op het ROC;
- laagopgeleide jongeren;
- 12- tot 18-jarige VSV'ers met sociaal-emotionele problemen;
- jongeren die na de MAVO willen gaan werken of het nog niet weten;

- jongeren van 14 jaar met een meervoudige problematiek;
- allochtonen en/of jongeren met gedragsproblemen;
- leerlingen met psychosociale of gezinsproblemen;
- zwakkere jongeren die toch door willen leren;
- laagopgeleide risicojongeren uit de BVE.

Veel projecten bleken dus op een bredere doelgroep of op de verkeerde leeftijdscategorieën gericht (meestal gericht op jongeren tot 18 jaar, dus grotendeels op leerplichtigen en partieel leerplichtigen).

Iets minder dan een derde van alle genoemde projecten (32 van de 118) bleek speciaal voor allochtone jongeren ontwikkeld te zijn. Bij deze projecten bleek het behalen van een startkwalificatie bij slechts twee projecten nadrukkelijk als doelstelling vermeld te worden.

Het alsnog behalen van een startkwalificatie werd overigens in het algemeen niet zo vaak als doelstelling genoemd. In totaal werd dit bij acht projecten expliciet als doelstelling opgenomen. Bij één project werd het woord startkwalificatie niet gebruikt, maar het woord ‘diplomering’. Als we deze bij de andere acht projecten tellen zijn er in totaal negen projecten aangetroffen die gericht zijn op het alsnog laten behalen van een startkwalificatie. Twee daarvan waren, zoals hierboven vermeld, gericht op de doelgroep allochtonen.

Van de 32 projecten voor allochtone jongeren zijn er 12 gericht op jongeren uit diverse etnische groepen (het gaat dan om projecten die de doelgroep omschrijven als ‘multicultureel’, ‘alleenstaande minderjarige asielzoekers’, ‘allochtone risicojongeren’ e.d.). Daarnaast zijn er veel projecten voor Antilliaanse en Arubaanse jongeren AA-jongeren (11 stuks). Van de projecten voor Antilliaanse en Arubaanse jongeren zijn er twee die ook jongeren uit andere etnische groepen tot de doelgroep rekenen. De overige projecten zijn gericht op Marokkaanse (4), Turkse (2) of Turkse en Marokkaanse (3) jongeren. Samenvattend kan gesteld worden dat iets minder dan de helft van alle gevonden projecten voor allochtone jongeren zich op één specifieke etnische doelgroep richt. Iets meer dan de helft van de projecten richt zich op jongeren die afkomstig kunnen zijn uit diverse etnische groepen.

De 32 projecten zijn vrij goed gespreid over de G25. In 18 van de 25 grote steden is minimaal één van de 32 projecten in uitvoering. In Rotterdam (4), Dordrecht, Nijmegen en Arnhem (ieder 3) zijn de meeste van deze projecten te vinden.

De meeste van de projecten zijn lokaal, een beperkt aantal projecten loopt in meerdere gemeenten. In meer dan één gemeente en specifiek voor de bedoelde doelgroep is het stimuleringsproject voor allochtone jongeren van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegen-

heid (vooral projecten voor Antilliaanse en Arubaanse jongeren, maar ook voor Turkse/Koerdische jongeren). De overige projecten die in meer plaatsen worden uitgevoerd, vallen buiten de lijst van 32 projecten omdat ze of niet specifiek gericht zijn op allochtone jongeren, of expliciet gericht zijn op arbeidstoeleiding (de Pilot Trajectbegeleiders van het Ministerie van OCenW die uitgevoerd is in Almelo, Amsterdam, Den Haag en Heerlen is een voorbeeld van de eerste categorie, het Midden- en Kleinbedrijf Project (MKB-project) voor allochtone jongeren dat onder andere in Den Bosch, Tilburg, Haarlem en Amsterdam wordt uitgevoerd is een voorbeeld van de tweede categorie).

4.2 Verklaring

Van de 118 projecten is een minderheid specifiek voor allochtone jongeren ontwikkeld. Respondenten namens gemeenten (of stadsdelen) die geen projecten specifiek gericht op allochtone jongeren hebben, gaven hier uiteenlopende redenen voor:

- er is geen doelgroepenbeleid, want in het verleden is gebleken dat dit niet succesvol genoeg is;
- er wordt een individuele benadering gehanteerd, waardoor doelgroepenbeleid niet langer aan de orde is;
- er zijn weinig allochtonen in de betreffende gemeente, waardoor het niet zinvol is om er een specifiek project voor te ontwikkelen;
- de bereikte groep bestaat bijna uitsluitend uit allochtonen, waardoor een specifiek project voor hen niet nodig is (ze worden al bereikt);
- het zijn niet zozeer de allochtone jongeren die voor problemen zorgen, dus wordt het beleid niet speciaal op hen gericht;
- de doelgroep wordt gedefinieerd aan de hand van risicofactoren, waardoor in de praktijk wel veel allochtonen bereikt worden.

Een andere verklaring voor het relatief weinig voorkomen van de bedoelde projecten is gelegen in de reorganisatie van arbeidsvoorziening en de vorming van Centra voor Werk en Inkomen (CWI's) en Kliq. De Centra voor Werk en Inkomen zijn weinig bezig met beleid voor specifiek deze groep jongeren. De CWI hebben voornamelijk een verwijzende functie en reïntegratie wordt aan Kliq overgelaten. De CWI zijn niet altijd op de hoogte van wat er bij Kliq gebeurt en niet in alle gemeenten zijn zowel Kliq als de CWI benaderd.

Weer een andere verklaring voor het relatief beperkt voorkomen van de gezochte projecten is gelegen in de werking van de arbeidsmarkt. Veel respondenten in ons onderzoek stellen dat door de grote vraag op de arbeidsmarkt niet-leerplichtige VSV'ers veel vaker dan voor-

heen verdwijnen naar regulier werk. Hoewel er weinig kwantitatief sterk onderbouwd onderzoek is waarmee bewezen kan worden dat er inderdaad sprake is van een toename van de arbeidsmarktgerichte uitval¹ lijkt het aannemelijk dat deze zich in bepaalde regio's en sectoren in tijden van hoogconjunctuur zal manifesteren. Hoewel dit positief beoordeeld kan worden (er is immers regulier werk gevonden, er wordt een inkomen verdiend, er bestaat de mogelijkheid van door groei, er is structuur en regelmaat, er is sociale integratie) moet daarbij aangetekend worden dat jongeren zonder startkwalificatie op de arbeidsmarkt een kwetsbare positie innemen (zij zijn immers relatief goedkoop, maar dit voordeel komt vanzelf te vervallen. Bovendien is onduidelijk of de vraag op de arbeidsmarkt zo groot zal blijven en dan zal een diploma weer harder nodig zijn).

Ook Sardes meldt naar aanleiding van de voor dit onderzoek uitgevoerde scan van de RMC-rapportages een relatief geringe aandacht voor de factor etniciteit. Sardes meldt dat in zeven van de 39 RMC-regio's etniciteit helemaal niet geregistreerd wordt en geeft hiervoor de volgende verklaring.

De RMC-aanpak is sterk gericht op samenwerking tussen in de regio aanwezige partners die (delen van) de oplossing in huis hebben. De oplossing bestaat uit het laten behalen van een startkwalificatie of het bereiken van een kansrijke positie op de arbeidsmarkt. De risicojongeren of voortijdige schoolverlaters worden meestal omschreven in termen van 'afstand tot de oplossing'. In de meeste plannen is sprake van 'jongeren beneden niveau 2 BOL/BBL, jongeren, jongeren zonder MAVO/VBO diploma, fase 3,4 jongeren, jongeren met meervoudige (gedrags)problemen'. Deze omschrijvingen van de doelgroep zijn wij in het onderzoek eveneens tegengekomen (zie paragraaf 3.1). De factor etniciteit is gewoon geen factor die gebruikt wordt om iets te zeggen over de afstand tot de oplossing.

Als tweede mogelijke verklaring voor de relatief geringe aandacht voor de factor etniciteit noemt Sardes de afschaffing van het doelgroepenbeleid en de kosten van projecten. Bij het

1 Vaak wordt verwezen naar Doets, C. en A. Westerhuis (2000), *Rijp en groen: Startkwalificaties voor jonge voortijdig schoolverlaters*. Cinop, Den Bosch. Volgens dit onderzoek stopt gemiddeld 17 procent van de leerlingen aan de ondervraagde ROC's om te gaan werken. Van alle respondenten meent circa een derde dat er sprake is van een toename van dit soort uitval. Deze respondenten schatten de uitval echter veel hoger dan respondenten die geen toename in dit soort uitval zien, waardoor bij de door hen gesignaleerde verhoging van de uitval vraagtekens geplaatst kunnen worden.

In Voncken e.a. (2000), *Je bent jong en je weet niet wat je wilt...* SCO-Kohnstamm Instituut, Amsterdam wordt vermeld dat voor een kwart van de door hen onderzochte vsv'ers de aantrekkingskracht van de arbeidsmarkt een reden is geweest om van school te gaan.

In het rapport *Voor wie is de school?* (2001) van de Inspectie van het Onderwijs wordt gesteld dat 60 procent van de uitval op een of andere manier samenhangt met de school, een derde met de jongere zelf en een heel klein deel met de arbeidsmarkt.

Tot slot kan er op gewezen worden dat de steeds hogere eisen op de arbeidsmarkt ook een dempend effect op het voortijdig schoolverlaten kan hebben (o.a. in KPMG/BEA (2001), *Internationale beleidsinspiratie voortijdig schoolverlaten*, KPMG/BEA, Hoofddorp en Doets en Westerhuis a.w.).

opzetten van projecten is het aantal mogelijke deelnemers per doelgroep per regio een belemmerende factor (zie weer de verklaringen in paragraaf 3.1).

Sardes signaleert tenslotte een toenemende aandacht voor de aanwezigheid van geschikte trajectbegeleiders. Ook hierbij wordt etniciteit echter zelden als speciaal aandachtspunt genoemd. De gekozen vormen van trajectbegeleiding hangen veel meer samen met de organisatiegraad van de partners in een regio, de positionering van de trajectbegeleider in een bepaalde instelling en trajectbegeleiding voor speciale risicogroepen. We komen hierop terug in hoofdstuk vijf.

Uit de Almanak voortijdig schoolverlaten 2001 blijkt dat in het schooljaar 1999-2000 bijna veertigduizend jongeren hun schoolopleiding voortijdig hebben afgebroken. Dat is drie procent van alle leerlingen onder de 23 jaar in het voortgezet onderwijs en de BVE-sector. Dit percentage is niet veranderd ten opzichte van voorgaande jaren. Het aantal uitvallers dat toch weer terug ging naar school nam iets toe: van 35 naar 45 procent. Van alle schoolverlaters is 28 procent leerplichtig en 20 procent gedeeltelijk leerplichtig. Ofwel, het grootste deel van de VSV'ers valt in de voor dit onderzoek relevante leeftijdscategorie (16-23 jaar). Overigens is er nog veel onzekerheid over het aantal niet-leerplichtige VSV'ers in Nederland. Dat komt deels doordat verreweg de meeste VSV'ers aangemeld worden door een onderwijsinstelling (98%). Scholen zijn nog niet verplicht een registratie voor de niet-leerplichtige leerlingen bij te houden en sommige ROC's benaderen hun leerlingen anders ('volwassener') dan scholen voor voortgezet onderwijs en houden daarom een minder strakke verzuimregistratie en -melding bij. Ter illustratie: in de RMC-regio Haaglanden-Westland zijn 44.000 leerplichtige leerlingen vanaf twaalf jaar en ruim 9000 partieel leerplichtigen. Het aantal niet-leerplichtige 18-23 jarigen zonder startkwalificatie is hier niet bekend². Hoewel de RMC-functie oorspronkelijk bedoeld is voor een brede groep en deze ook de uitval van niet-leerplichtigen in het beroepsonderwijs tegen zou moeten gaan, is dit tot nog toe minder goed uit de verf gekomen.

Uit een aanvullende dieptestudie van Sardes blijkt dat onder de VSV'ers iets meer jongens dan meisjes zijn en dat het aantal allochtone leerlingen onder de VSV'ers veertien procent bedraagt³. Vergeleken met de totale bevolkingsgroep van deze leeftijd⁴ is dat gunstiger dan verwacht. Het is echter niet uitgesloten dat dit gunstige beeld deels veroorzaakt wordt door een gebrekkige registratie (hiervoor werd gemeld dat in zeven RMC-regio's etniciteit niet geregistreerd wordt en daarnaast is er sprake van verschillen in definitie).

2 Rensman, E. (2001), Risicogroep in beeld krijgen én in beeld houden. In: *Uitleg*, 7 feb. 2001

3 Tilborg, L. van en W. van Es (2000), *Dieptestudie voortijdig schoolverlaten. Overzicht 2000*. Utrecht, Sardes

4 Volgens het CBS is op 1-1-1999 23 procent van deze groep allochtoon en 13 procent 'doelgroep van het integratiebeleid'. In: *Almanak voortijdig schoolverlaten 2001*, p.24.

4.3 Samenvatting en conclusie

De eerste onderzoeksvraag luidde:

Bestaan er goede voorbeelden (naar de mening van werkgevers, arbeidsbureaus, gemeentelijke diensten, politie en justitie, Meerjarige Ontwikkelingsprogramma's GSB-beleid van G25-gemeenten, ROC en RMC) van het terugdringen van VSV onder jongeren uit minderheden, en zo ja, welke?

Na uitvoering van de brede scan kan gesteld worden dat er weinig projecten zijn die gericht zijn op de bestrijding van voortijdig schoolverlaten onder allochtone jongeren van 16 tot 23 jaar waarbij de primaire focus gericht is op het alsnog behalen van een startkwalificatie.

In het algemeen geldt dat doelgroepprojecten vooral bedoeld zijn voor groepen met een speciale problematiek. Dat geldt voor de AA-jongeren (moeilijk bereikbare groep, relatief veel nieuwkomers die jong en buiten gezinsverband naar Nederland komen, vaak tijdelijk en niet officieel inwonend bij familie, geen zelfstandige positie etc.) en in sommige regio's voor de Turkse en/of Marokkaanse jongeren. Bij voldoende aanbod van deze doelgroepen zijn er ook projecten. De manier waarop in projecten resultaten behaald worden is sterk verschillend. Ook in projecten die zich niet exclusief op allochtonen richten, worden soms goede resultaten behaald wat betreft het terugdringen van VSV onder allochtonen.

Voortijdig schoolverlaten komt in de leeftijdsgroep van 16 tot 23 jaar veel voor (28 procent van de schoolverlaters is leerplichtig, de rest is partiel- of niet-leerplichtig), maar de registratie en bestrijding ervan is minder ver gevorderd dan voor leerplichtige leerlingen.

De factor etniciteit speelt in VSV-projecten een zeer geringe rol. Dit hangt samen met de aantallen doelgroepjongeren per regio, de aanzuigende werking van de arbeidsmarkt, veranderingen in beleidsprioriteiten, organisatorische veranderingen en met de gehanteerde definities. Wat betreft de aantallen doelgroepjongeren kan gewezen worden op de relatieve ondervertegenwoordiging van allochtone jongeren onder de voortijdige schoolverlaters. Te veel gewicht moet hieraan overigens niet worden toegekend omdat de registratie van etniciteit bij RMC's en de ROC's niet goed op elkaar afgestemd is en lang niet altijd volledig is. De vaak relatief geringe omvang van de doelgroep per RMC-regio is echter een belangrijke verklarende factor die door meerdere respondenten genoemd is. Dit verklaart ook waarom van de 32 gevonden projecten minder dan de helft gericht is op jongeren uit één etnische groep.

In het beleid is een omslag opgetreden van specifiek naar algemeen beleid. De nadruk is verder steeds meer gelegd op een individuele (traject) benadering en daarin wordt uitgegaan van 'de afstand tot de oplossing'. Daarin speelt etniciteit volgens veel respondenten hooguit een ondergeschikte rol.

5 CASES

5.1 Inleiding

Uit alle 118 gevonden projecten zijn in nauwe samenspraak met de begeleidingscommissie tien projecten geselecteerd voor nadere bestudering. Van zeven van deze tien projecten zijn casestudies gemaakt¹. Drie van de zeven beschreven projecten richten zich expliciet op allochtonen. De overige vier projecten zijn 'algemene VSV-projecten'. Een belangrijk criterium bij de uiteindelijke selectie was dat uit de eerste informatie het beeld naar voren kwam dat binnen de betreffende projecten wellicht interessante werkwijzen ontwikkeld waren om de aansluiting van de jongeren op de arbeidsmarkt te verbeteren. Deze verandering in focus was ingegeven door het feit dat er heel weinig projecten bleken te bestaan die zich expliciet richtten op het alsnog laten behalen van een startkwalificatie. Van de zeven projecten is aanvullende schriftelijke informatie opgevraagd en er zijn face-to-face en telefonische gesprekken gevoerd met projectleiders, uitvoerders en deelnemers. De casebeschrijvingen zijn allemaal opgezet volgens min of meer hetzelfde format. In de beschrijving is aandacht voor de doelstelling van het project, de doelgroep, de organisatie, de betrokken instellingen, de wijze van overleg tussen de betrokken actoren, het personeel, de wijze van uitvoering van het project, de financiering, de resultaten en de succes- en faalfactoren.

Bij de zeven beschreven projecten zijn er twee voor Arubaanse en Antilliaanse jongeren in de leeftijd van 18 tot en met 30 jaar. Voor deze specifieke groep heeft het Ministerie van SZW sinds 1994 projecten gesubsidieerd. De aanleiding voor het instellen van deze stimuleringsprojecten was de situatie waarin een deel van de Antilliaanse bevolking in Nederland zich bevond. De werkloosheid was hoog in deze groep en de jongeren werden nauwelijks bereikt met het reguliere arbeidsmarktinstrumentarium. Doel van alle projecten was en is de ontwikkeling en overdracht van methodieken om AA-jongeren aansluiting te laten vinden bij de arbeidsmarkt en toeleidende instellingen om zodoende de uitstroom naar werk en scholing te bevorderen.

Vanaf 1998 zijn vergelijkbare projecten voor Turkse en Marokkaanse jongeren gestart. In totaal werden begin 2001, tegen het eind van de looptijd van de experimenten², in 33 gemeenten 39 stimuleringsprojecten uitgevoerd. Specifiek voor Antilliaanse en Arubaanse

1 Er was bij de tien projecten één weigering, één project was afgerond en bij één project is het niet gelukt de casestudie te plannen en uit te voeren in de geplande looptijd van het onderzoek.

2 Het kabinet heeft besloten om, naar aanleiding van het integratiedebat van 18 en 20 april 2000 in de Tweede Kamer en de motie Melkert c.s., goed lopende projecten continueren (Ministerie van SZW (2000), *Arbeidsmarktbeleid etnische minderheden 2000-2003*).

jongeren waren er 21 projecten waaraan bijna 3000 jongeren hebben deelgenomen. Deze projecten vormen een uitzondering op de vrij algemene trend richting integraal beleid doordat ze uitsluitend openstaan voor een specifieke categorie minderheden.

Voorafgaand aan de casebeschrijvingen geeft onderstaande tabel een beknopt overzicht van de cases. Van de geselecteerde projecten geven we de ‘score’ op de oorspronkelijke selectiecriteria.

Tabel 5.1 Doelgroep, leeftijd en gerichtheid op startkwalificatie van geselecteerde projecten

<i>Project</i>	<i>Allochtoon/Algemeen</i>	<i>Leeftijd</i>	<i>Startkwalificatie</i>
1	Turks/Koerdisch Antilliaans/Arubaans	16-30 jaar	nee
2	3 algemene projecten, 1 voor AMA's, 1 voor ISK	divers	nee
3	Antilliaans/Arubaans	16-30 jaar	nee
4	jongeren algemeen	16-22 jaar	nee
5	allochtone jongeren	> 16 jaar	ja
6	jongeren algemeen	16 en 17 jaar	nee
7	jongeren algemeen	14-18 jaar	kan

In de hierna volgende tekst worden de zeven projecten beschreven, in de afsluitende paragraaf worden overkoepelende opmerkingen gemaakt en wordt ingegaan op de onderzoeksvragen.

5.2 Arnhem: Stimuleringsproject Turks/Koerdische Antilliaanse/Arubaanse jongeren

Dit project in Arnhem is een van de stimuleringsprojecten die door het Ministerie van SZW voor Arubaanse en Antilliaanse jongeren geïnitieerd zijn¹. Voor wat betreft de Antilliaanse en Arubaanse doelgroep is het projectplan dan ook tot stand gekomen aan de hand van een lijst met aandachtspunten die door Radar BV (het bureau dat de landelijke coördinatie uitvoert van alle projecten voor Antilliaanse en Arubaanse jongeren) is opgesteld. Voor de andere doelgroep is dit gedaan door de Stichting Vrijbaan die later gefuseerd is met Radar. Verder is bij de opzet van het project gebruik gemaakt van de ervaring die diverse instellingen met de betreffende doelgroepen hadden. Het project is in 1999 van start gegaan. Vanaf 1 mei dit jaar behoren ook Somalische en Marokkaanse jongeren tot de doelgroep.

Doelstelling

De doelstelling van het project is de aansluiting van de doelgroep op de reguliere scholings- en arbeidsvoorzieningsmaatregelen te verbeteren en de uitstroom van deze jongeren naar regulier en gesubsidieerd werk te bevorderen. Verder is het project gericht op het voorkomen van uitval gedurende het traject en het ontwikkelen van een effectieve methodiek.

Kwantitatief gesteld is de doelstelling een instroom van 75 jongeren op jaarbasis te realiseren. Daarvan moet twintig procent uitstromen naar regulier werk, veertig procent naar gesubsidieerd werk en eveneens veertig procent naar scholing.

Doelgroep

De doelgroep bestaat uit Turks/Koerdische, Antilliaanse/Arubaanse jongeren van 18 tot 30 jaar. Deze leeftijdsgrens wordt strikt gehanteerd. Door vindplaatsgericht werken worden de risico- en randgroepjongeren bereikt. Ook komen ze via de GSD, het CWI, of op eigen initiatief. In het kader van de sluitende aanpak worden werkzoekende jongeren onder de 23 jaar in Arnhem bij Werk & Scholing gemeld, dus ook de doelgroep van het project.

De overgrote meerderheid van de jongeren (99%) die bereikt worden heeft de opleiding afgebroken. Diegenen die wel een opleiding hebben afgerond, hebben over het algemeen een opleiding van laag niveau (lager beroepsonderwijs niveau A of voortgezet speciaal onderwijs).

Organisatie

De gemeentelijke dienst CEWES (Cultuur, Educatie, Welzijn en Sport) voert de regie van het project. De coördinatie ervan is in handen van Stichting Werk & Scholing, de uitvoering gebeurt door Rijn-side (Maatschappelijke Hulp- en Dienstverlening Arnhem). Het Stimuleringsproject kan ten behoeve van de doelgroep beschikken over en/of gebruik maken van een

¹ Zie de inleidende tekst bij dit hoofdstuk.

breed instrumentarium. Ook kan, als dat nodig is, maatwerk geboden worden door diverse activiteiten of instrumenten aan elkaar te koppelen, ook al worden deze door verschillende organisaties uitgevoerd. Jongeren kunnen via verschillende kanalen binnenkomen. De casemanager, die in dienst is van Rijn-side, is de verbindende schakel. De casemanager is afkomstig uit de doelgroep waarvoor hij of zij werkzaam is.

Betrokken instellingen

In het Stimuleringsproject spelen de volgende actoren een centrale rol: Gemeente Arnhem (CEWES), Stichting Werk & Scholing, Rijn-side (Maatschappelijke Hulp- en Dienstverlening Arnhem). In het kader van het project kan gebruik worden gemaakt van een breed instrumentarium en met alle voorwaarden scheppende en aanbiedende instanties zijn in verschillende gradaties samenwerkingsrelaties: GSD, CWI (intake), Kliq (reïntegratietrajecten), Bureau Nieuwkomers (WIN-trajecten), Centrum Vakopleiding (technische en administratieve scholing), Bijzonder Jeugdwerk, Dienst Sociale Zaken en Arbeid, Dwarsverband (reïntegratietrajecten), SPAR (werkervaringstrajecten), Klein Warnsborn (metaalopleiding), ROC (scholing) en Geldergroep (affiniteiten- en capaciteitenonderzoek).

Overleg

Naast het overleg in de regiegroep zijn er tweewekelijkse clientbesprekingen (met consultants van W&S, SPAR, Dwarsverband, Kliq, de accountmanager van W&S, de casemanagers en de projectmanager), is er driewekelijks werkoverleg (tussen de projectmanager en de casemanagers) en is er methodiekoverleg (tussen vertegenwoordigers van Rijn-side en W&S).

Vanuit het project is sinds twee maanden deelname aan het RMC-overleg. Allochtone jongeren kwamen in dit overleg voorheen maar beperkt aan bod. De mening over dit overleg is dat het te veel onderwijsgericht is: er zou een sterkere koppeling tussen arbeidsmarkt en scholing moeten zijn hier, er is nu nog te veel sprake van een 'andere wereld'. Vanuit OCenW wordt veel nadruk gelegd op het behalen van een startkwalificatie. Door de projectmedewerkers wordt gesteld dat het heel goed mogelijk is om een goede werknemer te zijn zonder een diploma. Een startkwalificatie wordt dit niet gezien als een garantie voor succes en bovendien is het voor een groot deel van de jongeren uit de doelgroep niet haalbaar (zie het kopje 'resultaten').

Personeel

In 1999 is gestart met twee fulltime casemanagers, een Turkse en een Antilliaanse. De projectcoördinator heeft een aanstelling voor 20 uur.

Uitvoering

De hulpverlening vindt nooit plaats bij Rijn-side zelf. De casemanager kan overal afspreken maar niet op Rijn-side, omdat dit beter aansluit bij de leefwereld van de jongere. Bijkomend

voordeel is dat de jongeren niet voor ieder wissewasje langskomen. De casemanager kan in veel gevallen ook de omgeving inzetten (familie of vrienden).

De meeste jongeren willen wel een diploma halen en er wordt ook geprobeerd om ze te motiveren voor een opleiding, maar dan wel een waar ze snel resultaat zien, zoals bij Centrumvakopleiding en Klein Warnsborn. Trajecten die leiden naar een startkwalificatie duren in het algemeen te lang en zijn te hoog gegrepen.

Resultaten

De realisatie van de doelstelling is boven verwachting. Zo bedroeg het uitvalpercentage 6,6 procent, tegen een verwachting van 20 procent. In 1999 en 2000 zijn in totaal 172 personen ingestroomd. De positieve uitstroom ligt over twee jaar op zestig procent en dat is landelijk gezien hoog². Iets meer dan de helft daarvan ging naar regulier werk, relatief weinig (zes personen) gingen (terug) naar een opleiding. De overigen stroomden door naar gesubsidieerd werk en de maatregelen in het kader van de Wet Inburgering Nieuwkomers (WIN). De ontwikkelde methodiek voldoet en wordt in een boekje vastgelegd.

Toekomst

Op 1 mei is het project uitgebreid met de Marokkaanse en Somalische doelgroep (16-30 jaar). De gemeente Arnhem staat achter deze voorbereiding van de doelgroep en heeft deze opgenomen in het Meerjaren Ontwikkelingsplan.

Succes- en faalfactoren

Dat het project succesvol is, wordt toegeschreven aan het feit dat de beide uitvoeringsorganisaties optimaal samenwerken, aan het goede draagvlak dat er binnen de gemeente is voor het beleid, aan het inzetten van casemanagers die dezelfde afkomst hebben als de doelgroep en aan het aanbieden van een zorgstructuur in combinatie met een arbeidsmarktgericht traject (ook wel combi-trajecten genoemd). Verder is het van belang dat het project kan putten uit een uitgebreid instrumentarium en zijn er voldoende middelen om het project uit te voeren. Ook is er sprake van een beperkte afhankelijkheid van derden. Tot slot wordt onderkend dat het succes van het project voor een deel te danken is aan de gunstige arbeidsmarkt: hierdoor is de hoge positieve uitstroom mogelijk.

Een belangrijke faalfactor is discontinuïteit. Van de casemanagers is er slechts één per etniciteit, hetgeen betekent dat bij ziekte of vertrek uit dienst van een casemanager een hele doelgroep niet geholpen kan worden. Ook het projectmatig werken wordt gezien als een bedreiging voor de continuïteit. Men kan steeds maar drie jaar vooruit kijken en hoewel de

² Landelijk is de uitval circa 20 procent. Bijna een derde van de uitstroom van projecten voor Antilliaanse en Arubaanse jongeren wordt als succesvol aangemerkt. Van deze groep is circa drie vijfde uitgestroomd naar (regulier of gesubsidieerd) werk en circa een vijfde naar scholing (Klaver, 2001).

gemeente op dit moment veel geld investeert, weet niemand hoe dat straks zal zijn. Een andere bedreiging is de onvoorziene toename van de caseload van de hulpverleners bij Rijnside. Als de hulpverleners vol zitten, moet nee verkocht worden aan de doelgroep. Dit is slecht voor hun motivatie en de projectmedewerkers zijn bang ze daardoor kwijt te raken. Bij veel jongeren speelt bovendien een huisvestingsprobleem en ook daardoor raakt men cliënten kwijt. Verder zijn er criteria verbonden aan de gesubsidieerde banen en dat is niet altijd handig. Maar hier kan soms ook 'omheen' gegaan worden.

Financiering

De begroting voor het project was tot nu toe op jaarbasis 485.000,- gulden. Voor komend jaar (mei 2001 tot en met april 2002) bedraagt de begroting 790.916,- gulden (177.833,- subsidie, 602.833,- gemeente en 10.250,- dienst CEWES). Het is met name de bijdrage van de gemeente die gestegen is ten opzichte van voorgaande jaren. Bij voorbereiding naar Marokkaanse en Somalische jongeren komt daar nog 554.500,- gulden bij, gelijk verdeeld over gemeente en ministerie. Bij een taakstelling van 480 jongeren en een totaalbudget van 4 miljoen is er 8.333,- per jongere per traject beschikbaar.

5.3 Den Bosch: de Laborel-aanpak

Eind 2000 is in Den Bosch onder de naam ‘Samen Slagen’ het plan opgevat voor een integraal pilotproject voortijdig schoolverlaten. Dit project kan geschetst worden als een overkoepeling van een vijftal reeds bestaande projecten. Het projectplan is opgesteld door Laborel, centrum voor baan en beroep. In het plan wordt gepleit voor ontschotting en bundeling van middelen ten behoeve van risicoleerlingen. Voor het plan was echter onvoldoende draagvlak in het regulier onderwijs en de gemeente. We beschrijven hier de reeds in uitvoering zijnde deelprojecten die in het plan waren opgenomen en gaan daarbij specifiek in op het deelproject ‘Jongeren aan de slag’.

Laborel is een stichting die gericht is op het schakelen naar werk of scholing. Er wordt gewerkt in opdracht van en in samenwerking met het onderwijs, voor de sociale markt (reïntegratietrajecten, sociale dienst) en voor het bedrijfsleven (onder meer ‘training on the job’). Laborel is gespecialiseerd in scholings- en trainingsprogramma’s voor mensen die zich moeilijk kunnen handhaven in het onderwijs of onvoldoende een plek weten te vinden op de arbeidsmarkt. Kenmerkend voor Laborel is een individuele, flexibele en praktijkgerichte aanpak. Laborel vervangt de school niet, maar geeft extra begeleiding en training waar dat nodig is om hierdoor nieuwe kansen in het reguliere onderwijs of op de arbeidsmarkt te scheppen. Voor iedere jongere wordt een afzonderlijk plan opgesteld, in- en uitstroom is op elk moment mogelijk en trajecten duren zo kort als mogelijk en zo lang als noodzakelijk. Er wordt gewerkt in kleine groepen en met veel persoonlijke aandacht. De aanpak is gericht op het verwerven van praktische en sociale vaardigheden via concrete werkopdrachten. De uitvoering vindt plaats in een bedrijfsmatige setting, in leerwerkplaatsen. Laborel beschikt over eigen praktijklokalen, een open leercentrum en een loopbaancentrum. Ook zijn er ruimtes waar jongeren onder begeleiding kunnen werken aan hun eigen taken. Laborel is voortgekomen uit het oude Centrum voor Beroepsoriëntatie en Beroepsoefening en is in 1997 geprivatiseerd. In de loop der tijd is de gemiddelde leeftijd van de Laborelklanten steeds meer gaan dalen, van zeventien tot twintig jaar naar veertien tot zestien jaar. Verder is er samenwerking ontstaan tussen Laborel en een ZMOK-school, waardoor er tegenwoordig personeel van deze school gedetacheerd is bij Laborel.

Doelstelling

Het project Samen Slagen was opgezet om door bundeling van kennis, expertise en middelen een zodanig aanbod te creëren dat elke (dreigend) voortijdige schoolverlater een op maat toegesneden traject geboden kan worden. In kwantitatieve zin was de doelstelling jaarlijks 145 plaatsen te bieden.

Doelgroep

Het project streefde ernaar een aanbod te creëren voor jongeren die zonder startkwalificatie het onderwijs dreigen te verlaten. Binnen deze brede doelgroep werden de volgende subdoelgroepen onderscheiden:

- jongeren met absoluut verzuim (thuis);
- jongeren in het VMBO voor wie het praktijkonderwijs of leerwegondersteunend onderwijs (nog) geen passend aanbod kan bieden;
- jongeren met een ZMOK-indicatie die zich aan het eind van hun onderwijstraject bevinden en die over onvoldoende schakelperspectief naar vervolgonderwijs of arbeidsmarkt beschikken;
- jongeren uit de internationale schakelklas waarvan duidelijk is dat schakelen naar de arbeidsmarkt de enige optie is, en die over onvoldoende sociale vaardigheden en arbeidsvaardigheden beschikken;
- partieel leerplichtigen van 16-17 jaar die ongemotiveerd verdrag vertonen, negatieve schoolervaringen hebben en onvoldoende voorbereid zijn de beroepsbegeleidende leerweg te gaan volgen;
- jongeren tussen de 18 en 23 jaar die hun opleiding zonder startkwalificatie dreigen te verlaten, maar op wie de leerplichtwet niet langer van toepassing is.

Organisatie

Het project was bedoeld als overkoepeling van een aantal reeds bestaande projecten en zou worden aangestuurd vanuit een regiegroep. Jongeren die voor plaatsing in aanmerking zouden kunnen komen, moesten gemeld worden bij het centrale intakebureau bij Laborel. Na screening volgde dan een individueel traject dat moest leiden tot een uitstroom naar scholing, onderwijs of arbeidsmarkt. De doelstelling van het traject zou worden vastgelegd in een contract. Elke jongere zou een persoonlijke coach krijgen waarmee voortgangsgesprekken gevoerd konden worden.

Het project overkoepelde vijf bestaande deelprojecten:

- “Opvang dreigend voortijdig schoolverlaters”, is gestart in 1998 en is een samenwerkingsproject van De Rietlanden, een VSO-ZMOK school, en Laborel. Dit project ontleent zijn meerwaarde aan het gebruik van de accommodatie van Laborel en de gecombineerde begeleiding vanuit de school en Laborel.
- “Jongeren aan de slag” (JADS) maakt gebruik van de mogelijkheden die de WIW biedt om te voorkomen dat jongeren die partieel leerplichtig zijn (16/17 jarigen) het onderwijs de rug toekeren. De uitvoering is in handen van Laborel en is in mei 2000 als pilot gestart. Dit deelproject beschrijven we hieronder nader onder het kopje ‘Uitvoering’.

- “ISK-leerlingen”, richt zich sinds november 1999 op de opvang van oudere ISK-leerlingen en biedt vooral een arbeidsmarktgerichte traject. Het is een samenwerkingsproject van een VMBO school, het Frederik Hendrik College, en Laborel.
- “Opvang Alleenstaande Minderjarige Asielzoekers” heeft vooral het bevorderen van de zelfredzaamheid en het leren van de Nederlandse taal tot doel. De uitvoering is in handen van Laborel.
- “Plafond project” is een samenwerkingsproject van een VMBO-school (het Frederik Hendrik College) en het ROC (Koning Willem I College) en is gericht op verbetering van de doorstroomkansen voor zwakke VMBO-leerlingen naar het ROC.

Personeel

Bij Laborel werken in totaal zestig personeelsleden.

Uitvoering

We zoomen hier in op het deelproject “Jongeren aan de slag” (JADS). Het JADS is bedoeld voor uitvallers van 16-23 jaar en wordt uitgevoerd in samenwerking met en deels in opdracht van de Weenergroep. Deze organisatie is verantwoordelijk voor de uitvoering van WIW-trajecten. Het JADS bestaat uit twee delen: er wordt begonnen met een drie weken durend screening- en oriëntatieprogramma bij Laborel waarin vastgesteld wordt wat de jongere wil en kan en wat zijn of haar werkhouding is. Daarna volgt onder begeleiding van de Weenergroep het tweede deel, een stage van een maand die verlengd kan worden tot drie maanden. In deze periode wordt 32 uur per week gewerkt in een van de vele mogelijke richtingen (onder meer bouw, textiel, grafische afwerking, hout, post/logistiek, administratief). Daarna volgt een WIW-contract en na zes maanden tot een jaar volgt uitstroom naar regulier werk.

Van september 2000 tot april 2001 hebben 25 jongeren deelgenomen, waarvan er drie hebben afgehaakt. De meeste deelnemers zijn afkomstig uit het VMBO, MAVO en HAVO, de meeste zijn 16 of 17 jaar oud, een enkeling is ouder. Het is de bedoeling dat de oudere potentiële deelnemers meer gebruik gaan maken van het JADS. De geringe deelname onder ouderen wordt geweten aan de aanzuigende werking van de arbeidsmarkt. Er nemen ongeveer evenveel jongens als meisjes deel, een minderheid van de deelnemers (twintig procent) is allochtoon.

Het initiatief voor plaatsing komt van Leerplicht, de financiering komt van de gemeente en de Weenergroep. De kosten voor het Laborel-deel bedragen ongeveer 6500,- gulden voor drie weken. Er wordt gewerkt in kleine groepen (een tot acht deelnemers). De deelnemers ontvangen een financiële vergoeding van maximaal 75 gulden per week van de Weenergroep. De ervaring leert dat de deelnemers dit toch niet zo heel belangrijk vinden.

De allochtonen doen het niet anders dan de andere deelnemers. Het al dan niet allochtoon zijn is bewust geen criterium bij de instroom: het enige dat van belang is, is dat het gaat om

jongeren die niet weten wat ze willen, dat de leerplichtconsulent onvoldoende instrumenten heeft om zich een goed beeld te vormen van de mogelijkheden en belemmeringen.

Resultaten

Omdat JADS en de overige deelprojecten nog niet heel lang draaien is het moeilijk om de resultaten te concretiseren. De indicaties zijn echter positief. In het deelproject Opvang dreigend voortijdig schoolverlaten is in het eerste projectjaar zestig procent van de deelnemers doorgestroomd naar onderwijs of arbeid. In JADS hebben in ruim een half jaar 25 jongeren deelgenomen, waarvan er drie hebben afgehaakt. Volgens de projectleider waar we mee spraken zijn de opdrachtgevers van Laborel over het algemeen zeer tevreden en ligt de positieve uitstroom in het algemeen rond de tachtig procent.

Succes- en faalfactoren

Factoren die bijdragen aan het succes van de Laborel-aanpak zijn de flexibele in- en uitstroom, de individuele benadering, de ontwikkelcapaciteit bij Laborel, de praktijkomgeving die geboden wordt, het leren door doen, de trajecten die op maat zijn en de geboden ruime begeleiding. Ook speelt volgens de projectleider mee dat Laborel gewend is met volwassenen te werken en dat de benadering van jongeren daardoor anders is dan in het reguliere onderwijs.

Een faalfactor is de wisselende samenstelling van de groepen, waardoor ook de lange termijn planning moeilijk is: het is onzeker of de groep waar je iets voor ontwikkelt volgend jaar nog wel aanwezig is. Ook de financiering is altijd onzeker.

Financiering

Een deelnemer individueel traject kost bij Laborel gemiddeld ongeveer 200 gulden per dag. De inkomsten van Laborel zijn afkomstig uit diverse bronnen. Voor de ISK-leerlingen komt er geld van het VMBO en de gemeente (8000,- gulden per leerling per jaar). Voor de ZMOK-leerlingen krijgen ze leermiddelengeld (155,- gulden) en 1000,- gulden per leerling. De trajecten voor verstandelijk gehandicapte jongeren worden bekostigd met REA-geld, het programma van JADS wordt betaald door de gemeente en de Weenergroep. Het AMA-project wordt bekostigd met regulier onderwijsgeld (VMBO).

5.4 Eindhoven: Rumbo Nobo

Rumbo Nobo is één van de stimuleringsprojecten die door het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid voor Arubaanse en Antilliaanse jongeren geïnitieerd zijn (zie ook 5.1). Rumbo Nobo is pas echt van start gegaan in januari 2000. Voorafgaand aan deze start was gebleken dat Antilliaanse jongeren niet of nauwelijks bij relevante voorzieningen op het gebied van welzijn, onderwijs en arbeidsmarkt in beeld waren. Gepoogd is de doelgroep in beeld te krijgen door activiteiten voor ze te organiseren en zo nodig jongeren door te leiden naar een traject richting werk of scholing, onder begeleiding van een trajectbegeleider van Antilliaanse afkomst.

Doelstelling

In kwalitatieve zin is de doelstelling het verbeteren van de aansluiting tussen de Eindhovense voorzieningen enerzijds en de Antilliaanse en Arubaanse jongeren en hun omgeving anderzijds. Om dit te realiseren moeten eerst de jongeren en hun situatie in kaart gebracht en bereikt worden en vervolgens moet een deel van de jongeren doorstromen naar een traject richting werk of scholing.

Kwantitatief is het doel om honderd jongeren te bereiken en daarvan zestig in een traject te krijgen. Van de zestig zouden er twintig naar een opleiding geschakeld moeten worden.

Het bereiken van de groep is gelukt. Er zijn in het eerste jaar ongeveer honderd jongeren bereikt op verschillende ontmoetingsplaatsen. Het op trajecten plaatsen is echter problematischer. Tot dusver zitten er vijf jongeren in een traject (waarvan geen enkele richting scholing of arbeid).

Doelgroep

De groep Antilliaanse en Arubaanse jongeren is ingedeeld in vier groepen: een probleemloze groep, risicjongeren, first offenders en een groep criminelen. Tot de doelgroep behoren Antilliaanse en Arubaanse jongeren in de leeftijd van 16 tot 30 jaar die gerekend worden tot de categorieën risicjongeren en first offenders. De groep die Rumbo Nobo wil bereiken is een groep die onderwijsmotivatie laat zien, maar die het niet lukt om de aansluiting te maken. Met de groep first offenders vallen nauwelijks resultaten te behalen, en deze groep wordt met name bereikt. Dat er weinig resultaten te behalen zijn wordt vooral geweten aan de zuigkracht uit de criminele groep, omdat dit circuit de jongeren op korte termijn meer te bieden heeft.

De doelgroep wordt bereikt door activiteiten voor ze te organiseren zoals een Ryth'm-café en sportactiviteiten en door vindplaatsgericht te werken. Van de honderd bereikte jongeren hebben er ongeveer vijftig meegedaan aan activiteiten op het gebied van sport.

Een andere manier om de doelgroep te bereiken is door aansluiting te zoeken bij de nieuwe lichting studenten die uit de Antillen komen. Ook is er contact met verschillende instellingen

zoals het maatschappelijk werk en het basisonderwijs. De leeftijd van de jongeren die Rumbo Nobo bereikt is tussen de 20 en 35 jaar en bestaat voor ongeveer zeventig procent uit mannen. Meisjes worden wel bereikt (ze komen in het café en als toeschouwer bij de sportactiviteiten), maar de activiteiten trekken meer mannen aan en mannen zouden ook meer problemen hebben. Door capaciteitsproblemen moeten keuzes gemaakt worden.

Organisatie

De uitvoering van het project is in handen van Palet (coördinatie), Dynamo (contactfunctie) en Novadic (begeleidingsfunctie). De eindverantwoording ligt bij een stuurgroep. In de stuurgroep zitten de uitvoeringsinstellingen, een vertegenwoordiger van de zelforganisatie, politie, justitie en Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling van de gemeente Eindhoven.

Een contactfunctionaris legt de contacten met de doelgroep en organiseert activiteiten. In de opzet is voorzien dat de contactfunctionaris zorgt voor de aanlevering van personen voor de trajectbegeleiding door de begeleidingsfunctionaris. De doorstroom blijkt in de praktijk moeilijk te lopen. Hierdoor wordt de doelgroep ook via andere kanalen binnengehaald, zoals bijvoorbeeld via Kliq. De aanpak is curatief, preventief zijn er weinig mogelijkheden omdat de doelgroep problemen voor zich houdt.

Betrokken instellingen

Er is contact met verschillende instanties in Eindhoven, zoals de jeugdreclassering, het maatschappelijk werk, jeugdzorg en Begeleiding Allochtone Jongeren en Omgeving (BAJO). De Sociale Dienst heeft nog geen eigen aanpak voor deze groep ontwikkeld. Verder zijn er contacten met het onderwijs, maar daar hangt het contact erg van de leerkracht af. In de praktijk valt dit contact nog wel eens tegen.

Overleg

Maandelijks is er een projectteamoverleg en halfjaarlijks is er overleg tussen de stuurgroep en het projectteam. Over het eerste halfjaar is er een verslag, daarna nog niet. Het doel is om halfjaarlijks een rapportage te maken. Het project wordt tweemaandelijks uitgebreid ingebracht in een overleg risicoleerlingen dat in het kader van GOA is ingesteld. In dit overleg zitten het VO, het ROC, welzijnsinstellingen en de afdeling onderwijs van de gemeente. Doel van deze inbreng is te bezien hoe project, onderwijs en welzijn elkaar ten aanzien van deze groep kan versterken. Knelpunt is dat de instellingen niet zodanig op etniciteit registreren dat zij een uitdraai van Antillianen kunnen maken.

Personeel

De projectleider besteedt officieel een dag per week aan Rumbo Nobo, in de praktijk wordt dit vaak meer (twaalf tot zestien uur). De contactfunctionaris heeft een hele aanstelling en

de trajectbegeleider 0,5 fte. Beiden zijn in dienst van Palet. Vooral in de begeleiding is meer fte nodig, nu is er maar een zeer beperkte caseload mogelijk (ze heeft tien cases).

Uitvoering

Bij het begeleiden van de jongeren is het belangrijk om aansluiting te vinden bij hun manier van leren. Zo zijn ze veelal erg op de praktijk gericht en sterk gericht op mondelinge communicatie. Aan een traject richting werk of scholing gaat veel vooraf, want de jongeren hebben vaak te kampen met meerdere problemen, zoals aanpassingsproblemen, schulden, taalachterstand en een negatieve vriendenkring. Verder liggen aspiraties en mogelijkheden ver uit elkaar. Officieel zijn jongeren soms bemiddelbaar, maar is er door het arbeidsbureau geen rekening gehouden met andere problemen, waardoor het toch moeilijk gaat in het normale circuit.

Doordat de contactfunctionaris weinig mensen aan kon leveren die gemotiveerd zijn voor trajectbegeleiding, zijn de contactfunctionaris en de trajectbegeleider hun eigen lijn gaan opbouwen. Ook zijn het eenmansposten, terwijl het naar teams moet. Hiervoor moet er meer personeel komen.

Resultaten

Resultaten richting werk en scholing zijn en worden vooralsnog niet geboekt. Dit zou te maken hebben met de moeilijke groep die bereikt wordt. Een traject richting scholing of werk is voor de meeste deelnemers een lange termijn kwestie en het project is nog niet zo heel lang operationeel.

Rumbo Nobo slaagt er wel in om de doelgroep beter in beeld te brengen bij de instellingen. Ook is er deelname aan de activiteiten die georganiseerd worden (vijftig van de honderd bereikte jongeren).

De toekomst

Het eerste ontwikkeljaar is achter de rug. In de komende periode moet er gezocht worden naar oplossingen. Hiervoor is een aantal maatregelen voorbereid, zoals het uitbreiden van de capaciteit en een aanvulling op de werkwijze, namelijk de brede bandbenadering (de doelgroep in de thuissituatie benaderen). Op deze wijze moeten er meer jongeren uit de categorie risicojongeren bereikt worden. Tevens zijn maatregelen genomen die het werken in teamverband moeten bevorderen. Dit houdt in dat reguliere (autochtone) functionarissen nadrukkelijker worden betrokken.

Slaag- en faalfactoren

Positief aan de aanpak is dat er goede contacten met de doelgroep zijn. Dit is mogelijk doordat de trajectbegeleider van Antilliaanse afkomst is. Zij kan een brug slaan naar de Nederlandse samenleving en weet de juiste instellingen in te schakelen. Verder is er een grote be-

trokkenheid vanuit de uitvoeringsinstellingen Dynamo en Novadic. Op managementniveau is het redelijk gemakkelijk om andere instellingen in te schakelen.

Een belangrijk probleem waar bij de begeleiding tegenaan wordt gelopen is de bureaucratie. Om iemand te mogen bemiddelen naar werk (via een reïntegratiebedrijf) moet opdracht gegeven worden door het arbeidsbureau, en hiervoor worden de cliënten vaak nog als ‘te bemiddelbaar’ ingeschat. Ook komt het voor dat potentiële deelnemers bij de WIW-instantie ‘blijven hangen’ en samenwerking hiermee is er niet of nauwelijks.

Verder is het fenomeen hulpverlening bij de doelgroep niet bekend. Ze zijn niet geneigd om met ‘buitenstaanders’ over hun problemen te praten. Een ander probleem is het gebrek aan capaciteit en het tekort aan coördinatie-uren. Duidelijk is dat in de oorspronkelijke opzet het project Rumbo Nobo te beperkt is om bij te dragen aan een duurzame oplossing voor het probleem.

De financiering

Bij de stimuleringsprojecten treedt het ministerie op als co-financier. Haar bijdrage aan Rumbo Nobo is 350.000,- gulden van het totale budget van 525.000,- gulden. De resterende 175.000,- gulden betaalt de gemeente Eindhoven uit het GSB.

5.5 Enschede: het Arbeidstrainingscentrum

Het Arbeidstrainingscentrum (ATC) is een leerwerkplek waar jongeren met een grote afstand tot de arbeidsmarkt leren werken. Het ATC is een bedrijf dat zich in zijn uiterlijke vorm niet onderscheidt van andere bedrijven die in de lichtindustriële of dienstverlenende sector actief zijn. De jongeren functioneren als een werknemer en worden in brede zin geconfronteerd met de verschillende aspecten van werk. Een jongere leert zijn onmogelijkheden accepteren, een reële arbeidswens te formuleren en zich te focussen op zijn specifieke mogelijkheden. In een bedrijfsmatige setting worden jongeren getraind in de randvoorwaarden voor werk, zoals op tijd komen en samenwerken. Bij deze training gaat het echt om werken en niet om oefeningen doen: een deel van de inkomsten van het ATC zijn afkomstig uit de opdrachten die worden uitgevoerd voor het bedrijfsleven.

Het ATC is ontstaan uit een initiatief vanuit het onderwijs, in samenwerking met de gemeente. Het ATC is van start gegaan in juni 1999 en functioneert nu bijna twee jaar. Omdat het project nog betrekkelijk nieuw is, is het nog volop in ontwikkeling.

Doelstelling

Het ATC stelt zich ten doel om jongeren tussen de zestien en tweeëntwintig jaar die niet in staat zijn middels reguliere kanalen een startkwalificatie te bemachtigen, te trainen in arbeid en vervolgens toe te leiden naar een vorm van werk.

Ook heeft ATC een aantal subdoelen geformuleerd. De voor dit onderzoek meest relevante zijn:

- jongeren binnen het kader van een door een opleiding uitgezette leerlijn een korte periode werkervaring op te laten doen;
- het realiseren van een plek waar jongeren gebaat zijn bij activiteiten in arbeid in het kader van overbrugging naar een andere opleiding of ander werk, of het hervinden van motivatie en dagritme.

De doelstelling in kwantitatieve zin is het plaatsen van 50 jongeren intern (op het ATC zelf) en 50 jongeren extern (op een stageplaats) per jaar. Deze doelstelling wordt ruimschoots gehaald, in 2000 waren er 184 deelnemers op het ATC.

Doelgroep

Het ATC richt zich op jongeren van zestien tot tweeëntwintig jaar, zonder startkwalificatie en met een grote afstand tot de arbeidsmarkt.

Het ATC bereikt jongeren in de leeftijd van veertien tot vierentwintig jaar, met name afkomstig uit het speciaal onderwijs (hoofdzakelijk VSO-MLK). In 2000 was ongeveer 30% allochtoon, waarvan het grootste deel voor een kort traject op het ATC verblijft. De verdeling naar sekse is ongeveer 50/50. Van de deelnemers van buitenlandse afkomst komen de meeste uit Turkije (in 2000 waren dit er acht), Syrië, China, Irak, Marokko en Somalië.

Organisatie

Jongeren kunnen op het ATC terecht voor een kort traject en een lang traject. Een kort traject duurt acht weken, waarna de jongeren weer terug naar school gaan. Bij een lang traject is er na acht weken een evaluatiemoment. Er wordt gestreefd naar een zo snel mogelijke uitstroom. De duur van een lang traject is daardoor wisselend: sommigen vertrekken na acht weken, anderen na een half jaar of een jaar. In uitzonderlijke gevallen zitten jongeren er langer dan een jaar. Ook komt het heel zelden voor dat een jongere terugkomt na plaatsing; dit gebeurt alleen bij heel moeilijk plaatsbare jongeren.

Er is een intern en een extern team werkzaam. Het interne team zorgt voor de begeleiding op het trainingscentrum. Een lid van het externe team is aanwezig bij de intake, geeft voorlichting en zorgt voor een stageplek. Deze persoon moet de jongere in kwestie goed kennen om hem of haar goed te kunnen begeleiden naar de nieuwe werkplek.

Betrokken instellingen

Verwijzende instanties zijn met name het speciaal onderwijs (55 jongeren van de 119), en in mindere mate GSD/WIW/Activa (17 jongeren). Verder komen jongeren via ISK (9 jongeren) of via Leerplicht (6 jongeren). Ook verwijzen het ROC het Stedelijk Lyceum, de jeugdzorg, de Sociale Arbeidsvoorziening en de SPD naar het ATC, of komen jongeren op eigen initiatief. Plaatsing bij een werkgever gebeurt in samenwerking met Argonaut.

Doordat het ATC is ontstaan vanuit het onderwijs is er een goede relatie met de scholen voor speciaal onderwijs. Ook zijn er samenwerkingsverbanden met leerwerktrajecten van het VMBO. De samenwerking met andere scholen verloopt niet altijd even goed. Jongeren die daar vandaan komen, komen via Leerplicht op het ATC terecht.

De gemeente (DMO) is aanwezig bij het netwerkoeverleg. Verder is DMO vooral betrokken in het kader van de financiering.

Er zijn goede relaties met de overige projecten in Enschede, hoewel de onderlinge afstemming verbeterd kan worden. Het ATC werkt wel nauw samen met de Helling, een scheepswerf voor zeer moeilijk opvoedbare kinderen.

Er is veel interesse voor dit soort projecten vanuit het bedrijfsleven. Het biedt de werkgever namelijk een ‘product op maat’, een geschikte persoon die gemotiveerd is en de benodigde vaardigheden heeft. Bovendien wordt er nazorg geboden. Veel jongeren blijven lang bij dezelfde werkgever werken.

Het ATC is goed bekend in Enschede. Ze proberen zich zoveel mogelijk te profileren, bijvoorbeeld op beurzen, maar ook werkt mond-tot-mond reclame goed.

Overleg

Eén keer per jaar wordt er een relatiedag gehouden op het ATC, waarbij alle relaties worden uitgenodigd: bedrijven, de gemeente, scholen en andere verwijzende instellingen. Naast deze

relatiedag participeert het ATC in een netwerkoeverleg (met daarin andere projecten, de gemeente en verwijzende instellingen) en een vangnetconstructie.

Personeel

Het personeel op het ATC is gedetacheerd vanuit verschillende instellingen, onder meer het Stedelijk Lyceum. De voorzitter van de stichting is de rector van het Stedelijk Lyceum. De andere leden van het stichtingsbestuur zijn afkomstig uit het sociaal cultureel werk, het MLK-onderwijs, de sociale werkplaats en het bedrijfsleven.

In totaal werken er zestien mensen op het ATC. Drie hiervan in het externe team (ongeveer 2 fte) en 1,5 fte op alle vier de afdelingen. Tenslotte is er nog ondersteunend personeel.

De uitvoering

Het gehele traject op het ATC is in te delen in een aantal fasen. Allereerst de acht weken training waarna een evaluatiemoment volgt (jongeren in het korte traject stromen uit). Gebaseerd op deze evaluatie wordt de training vervolgd. De onmogelijkheden van een jongere worden geaccepteerd, waarna er wordt gericht op de mogelijkheden. Er wordt een toekomstige werkplek voor de jongere gezocht, waar hij of zij eerst op stage gaat. Gedurende de arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd biedt het ATC een jaar nazorg om de voorwaarden voor een dienstbetrekking voor onbepaalde tijd te realiseren. Maar ook daarna is contact met het ATC nog mogelijk. Dit wordt vergemakkelijkt doordat jongeren naar een beperkt aantal bedrijven uitstromen en er bij de plaatsing van de één meteen even gekeken kan worden hoe het met de ander is. Een plan voor blijvende zorg is in ontwikkeling.

Wanneer een jongere complexe problemen heeft is arbeidstraining soms niet genoeg. In dat geval wordt bekeken welke instelling de expertise in huis heeft om deze jongere te helpen. Hiervoor wordt er ook samengewerkt met het Coachproject in Enschede.

Het trainingscentrum loopt goed. Het komt voor dat een afdeling goed draait, omdat er jongeren zitten die op het punt staan om uit te stromen naar regulier werk. Wanneer dit gebeurt, kan het zijn dat de afdeling even in de problemen komt.

Verzuim wordt intensief aangepakt. Er wordt streng gelet op de aan- en afwezigheid van jongeren.

Problemen bij de uitvoering zijn er met name bij de jonge uitgeprocedeerde asielzoekers. Voor hen is scholing toegestaan, maar is integratie in de Nederlandse samenleving onwenselijk, waardoor ze niet mogen werken. Omdat na de training een stageplek dus niet mogelijk is, glijden ze af naar de criminaliteit en heeft het ATC niet langer grip op deze jongeren. Dit is bij vijf jongeren geconstateerd. Hiermee is nu ervaring opgedaan. Er kan de jongeren nu meer duidelijkheid gegeven worden wat het ATC wel en niet kan bieden.

De meeste deelnemers stromen binnen een half jaar uit (47 van de in 1999 uitgestroomde jongeren) of binnen een jaar (11 jongeren). 15 jongeren verbleven tussen de 1 en 3 jaar op het ATC.

De capaciteit op het ATC is voldoende. Er hoeft niemand geweigerd te worden uit plaatsgebrek.

Resultaten

Veertig tot vijftig procent van de deelnemers gaat weer terug naar school, maar dit gaat met name om de korte trajecten. In 2000 zijn er van de 48 deelnemers van buitenlandse afkomst 25 terug naar school gegaan (korte traject), twee zijn er naar een opleiding geschakeld, twee naar werk, vier deelnemers zijn ontslagen, twee deelnemers hebben ontslag genomen en twee deelnemers zijn verhuisd en hebben daar een stageplek gekregen.

De verwijzende instelling Activa geeft aan dat uitvallers bij voorbaat al problematisch waren en dat hun kansen niet hoog werden ingeschat. Het merendeel gaat goed.

Er is geen duidelijk verschil tussen allochtonen en autochtonen, ze zijn even goed te plaatsen. Maar daarbij wordt er wel op gewezen dat de arbeidsmarkt op dit moment ook erg gunstig is.

Door het opbouwen van een vertrouwensband is het soms mogelijk om een jongere te motiveren om weer naar school te gaan (BOL/BBL). Ook komt het voor dat jongeren er op het ATC achterkomen dat ze daar niet horen en zodoende zelf weer terug naar school willen.

De toekomst

Het ATC heeft meerdere instellingen in Enschede bewogen om tot een geïntegreerde aanpak te komen. De reguliere voorzieningen zoals scholen en jeugdzorginstellingen alsmede de bestaande projecten in Enschede (vijf) hebben uitgesproken te komen tot één organisatie op inhoudelijk vlak, kwaliteitsontwikkeling en de beheersstructuur. Deze geïntegreerde aanpak zal in januari 2002 van start gaan. Hierbij moet er een uniforme benadering van het bedrijfsleven komen, waardoor het bedrijfsleven niet met alle instellingen apart contact hoeft te onderhouden. Verder moet er één gemeenschappelijk registratie van deelnemers komen, wat onderling doorverwijzen vergemakkelijkt. De instellingen moeten hierdoor slagvaardiger worden. Knelpunt bij deze geïntegreerde aanpak is dat instellingen een stukje autonomie op moeten geven, hiertoe moeten ze nog bewogen worden.

Slaag- en faalfactoren

Omdat het ATC niet zeer groot is, vormt het voor andere partijen (zoals het ROC) geen bedreiging. Hierdoor is samenwerking mogelijk. Nu de integrale aanpak bijna een feit is wordt arbeidstraining gezien als een belangrijk instrument als onderdeel van de keten. Positief is dat een deelnemer al gedurende de onderwijsperiode in beeld is, omdat het ATC dicht bij het onderwijsveld gepositioneerd is. Deze positie is niet ontstaan vanuit een bepaalde strategie, maar wordt bepaald door de participanten binnen het ATC. Hierdoor is er een ononderbroken lijn in het proces van school naar werk. Doordat het ATC ontstaan is vanuit het speciaal onderwijs is de band hiermee veel sterker dan met het voortgezet onderwijs. Een andere

sterke kant van het ATC is dat jongeren uitstromen naar regulier werk en niet naar gesubsidieerd werk (zoals de WIW). Verder neemt het ATC veel van de begeleiding over die anders door verwijzende instanties gedaan wordt. Hier staat tegenover dat de verblijfsduur op het ATC wel langer is. Ook kan de intensieve begeleiding door het ATC de afstand tussen de verwijzende instantie (bijvoorbeeld Activa) en haar cliënt vergroten.

Activa stuurt weinig allochtonen naar het ATC, omdat veel allochtonen geen productiewerk willen doen, maar andere interesses hebben.

Overdraagbaarheid

Doordat het ATC bij aanvang relatief veel ESF-geld kreeg was de ontwikkeling ervan mogelijk. Dit was een goede basis voor de start. Belemmeringen om iets dergelijks op te zetten zijn verder de gescheiden geldstromen (bijvoorbeeld bij MLK en ZMLK) vanuit de ministeries, wat lokaal maatwerk in de weg staat omdat de mix van leerlingen belangrijk is voor het slagen van een productieproces zoals op het ATC.

De financiering

Het ATC ontvangt subsidie in het kader van GSB en GOA. In het eerste jaar was er ook geld uit het ESF. Dit jaar staat de gemeente nog voor dit bedrag garant. Een andere bron van inkomsten komt uit de inkoop van trajecten (een traject kost 15.000,- gulden). Verder zijn er inkomsten uit de commerciële activiteiten. De totale omvang van het budget is 1,2 miljoen gulden (in 2000). Het ATC wil toe naar een bestaan uit structurele gelden. Additionele gelden zouden gebruikt moeten worden voor extra's.

5.6 Enschede: Coupe International

Onder de Stichting Coupe International vallen twee leerwerkprojecten: een confectieopleiding en een kappersopleiding. Er bestaat de mogelijkheid tot het volgen van de volgende opleidingen: de basiscursus mode en kleding, de opleiding tot assistent medewerker naaizaal (niveau 1 opleiding) en de tweejarige kappersopleiding (BBL, niveau 2, startkwalificatieniveau). Niet alle deelnemers volgen een opleiding, het is ook geschikt als praktijktraining met uitstroom naar regulier werk.

Coupe International is ontstaan vanuit het buurtwerk. Er werd gezocht naar een tijdsbesteding voor allochtone vrouwen, om ze uit hun sociaal isolement te halen. In 1987 werd Hairstyling International opgericht, een kapperstrainingscentrum voor buitenlandse vrouwen die in het land van herkomst het kappersvak uitoefenden. Naast dit initiatief ontstond er een poppenproject wat uitgroeide tot een confectietrainingscentrum. Beide leerwerkprojecten werden in 1991 ondergebracht in de Stichting Coupe International.

Bij de vuurwerkramp op 13 mei 2000 is de kapperszaak verloren gegaan. Negen maanden later is er nieuwe kapperszaak geopend, die sinds maart 2001 weer voor klanten geopend is.

Doelstelling

De Stichting Coupe International stelt zich ten doel in de regio Twente en eventuele andere gebieden een bijdrage te leveren aan de sociale, educatieve en emancipatorische ontplooiing van personen in achterstandssituaties, waarbij primair gedacht wordt aan allochtone meisjes en vrouwen, teneinde hen een meer onafhankelijke positie in de Nederlandse samenleving te bezorgen.

In kwantitatieve zin is de doelstelling de in- en uitstroom van 15 deelnemers op de kappersopleiding en 15 deelnemers op de confectieafdeling per jaar. Bij de realisatie hiervan is gebleken dat er op de kappersafdeling soms meer deelnemers zijn en op de confectieafdeling minder.

Doelgroep

Gericht wordt op de leeftijd vanaf zestien jaar. Er is geen officiële bovengrens, maar er moet wel rekening worden gehouden met een noodzakelijkheid tot scholing, in verband met subsidies. Hierdoor is het merendeel van de deelnemers 16 tot 23 jaar oud.

Verder richt Coupe International zich op iedereen met een te grote afstand tot de arbeidsmarkt door bijvoorbeeld beperkte sociale vaardigheden of een taalachterstand. Hoewel de deelnemers bijna allemaal vrouw zijn, is het niet uitsluitend voor vrouwen toegankelijk. Het is ook niet uitsluitend nog bedoeld voor allochtonen, maar omdat autochtonen zich over het algemeen minder aangetrokken voelen tot de confectie is het merendeel van de deelnemers allochtoon. Op de kappersopleiding is de verdeling momenteel 60/40 autochtoon/allochtoon. Van de allochtonen is een groot deel afkomstig uit Syrië en Irak.

Omdat er aan de kappersopleiding toelatingseisen zijn verbonden, onderscheidt deze groep zich duidelijk van de groep op de confectieafdeling, in die zin dat deze groep met een ander soort problematiek te kampen heeft, maar wel behoefte heeft aan een beschermde werkplek. Over het algemeen worden die meisjes bereikt die anders uit zicht verdwijnen.

Wat betreft de voorgeschiedenis van de deelnemers geldt voor de Nederlandse meisjes dat ze veelal afkomstig zijn uit het speciaal onderwijs, vanwege leer- of gedragsproblemen. De allochtone meisjes hebben te weinig maatschappelijke ontwikkeling in Nederland gehad. Coupe International biedt ze een inhaalslag.

Organisatie

De twee leerwerktrajecten functioneren vrij zelfstandig, hoewel ze onder dezelfde stichting vallen. Voor de organisatie zullen ze dan ook apart besproken worden.

Hairstyling International is een praktijktrainingscentrum met een eigen kapsalon. Binnen het project wordt de praktijk verzorgd behorende bij de tweejarige kappersopleiding. Voor de theorie gaat de leerling een dag per week naar het ROC. Voor dit project gelden toelatingseisen, omdat het om een opleiding op niveau 2 gaat, vallende onder de WEB. Het ROC Twente Plus hanteert de richtlijn VBO B/C. Leerlingen met VBO A of VSO of geen afgeronde opleiding worden door Coupe International echter ook geaccepteerd. Bij aanvang maakt de leerling een theoretische toets, die inzicht verschaft omtrent het leervermogen van de betrokkene. Een zekere beheersing van de Nederlandse taal is wel een vereiste. Mocht het niveau toch echt te laag zijn voor deelname aan de kappersopleiding, dan wordt er elders een gesprek geregeld, bijvoorbeeld bij het talencentrum voor extra NT2-onderwijs.

Op de confectieafdeling kan allereerst de basiscursus mode en kleding worden gevolgd. Dit is een cursus van een jaar. Na afsluiting ontvangt de deelnemer een erkend certificaat van de Lift Group. Als vervolg op deze cursus is er de opleiding tot assistent medewerker naaizaal (niveau 1, BBL). De theorie wordt gegeven door Coupe International onder verantwoording van het ROC. Deze opleiding duurt eveneens een jaar en bij afronding ontvangt de deelnemer een diploma van het ROC.

Voor zowel de assistentenopleiding als de kappersopleiding geldt dat uitstroom naar regulier werk tussentijds mogelijk is, waarbij de theorie en/ of de huiswerkbegeleiding nog steeds op Coupe International gevolgd kan worden. (Bij de kappersopleiding wordt de theorie al extern gegeven.)

Betrokken instellingen

Verwijzende instellingen zijn DMO, Activa, scholen, Kliq, Argonaut, GAK en ambulante jeugdhulpverlening. Aanmelding gebeurt ook op eigen initiatief.

Voor de theorie is er samenwerking met het ROC Twente Plus. Er heeft een bestuurlijke fusie plaatsgevonden met het ROC. Hierdoor is er meer regulier geld beschikbaar gekomen, doordat het ROC bij Coupe International trajecten inkoopt. Een ander voordeel is dat ze van elkaars contacten gebruik kunnen maken. Coupe International blijft wel een zelfstandige stichting.

Voor confectiebedrijven worden opdrachten uitgevoerd (confectiecentrum) en worden deelnemers op stage gestuurd, om door te stromen naar regulier werk, bij voorkeur op de stageplaats.

Overleg

Bij de kappersopleiding is er een grote teamvergadering met het KOC (landelijk kappersorgaan) en met het ROC, ongeveer iedere twee of drie maanden. Verder is er een kleine teamvergadering ongeveer iedere twee maanden. Medewerkers in de kapsalon zien elkaar verder nauwelijks (iedereen werkt parttime). Op de confectieafdeling is er meer onderling contact. Verder is er een netwerkoeverleg (met daarin de gemeente, andere projecten en verwijzende instellingen). Activa voert nog voortgangsgesprekken met Coupe International, meestal maandelijks.

Personeel

Op het confectiecentrum werkt een praktijkbegeleider, een theorieducent en een assistent. Op de kappersopleiding werken drie praktijkbegeleiders (parttime) en een theorieducent. Voor beide projecten is een jeugdhulpverlener ingehuurd vanuit Jeugdzorg Twente (in totaal voor zestien uur). Zij geeft de training sociale vaardigheden en zorgt voor individuele begeleiding op beide opleidingen. Zij is ook aanspreekpunt voor problemen, bijvoorbeeld in de thuissituatie. Deze begeleiding is meer nodig op het confectiecentrum dan op de kappersopleiding, omdat het bij de confectie gaat om meisjes in een meer kwetsbare basispositie. Hierbij vergeleken leven er bij de meisjes op de kappersopleiding andere problemen. Op deze wijze is er een duidelijke scheiding tussen werkgever en hulpverlener, want dit zijn moeilijk verenigbare rollen. De manager begeleidt de deelnemers als werkgever.

Er is weinig verloop in het personeel.

De uitvoering

Er geldt een proefperiode van twee weken.

De confectiecursus is een voorschakelprogramma met een drempelloze en flexibele instroom. Bij de kappersopleiding zijn er naast de toelatingseisen ook vaste instroommomenten, omdat de theorie van de opleiding op het ROC gevolgd wordt en daar de opleiding op een vast moment van start gaat. Bij de confectie is de instroom flexibeler.

Bij de confectieafdeling is er in de uitvoering veel flexibiliteit mogelijk. De lessen worden aangepast aan de leerlingen. Dit maakt het mogelijk dat mensen met specifieke problemen

hier toch een opleiding kunnen volgen. Op dit moment volgt bijvoorbeeld een slechthorend meisje een aangepast programma met individuele opdrachten en loopt een meisje met schizofrenie een aangepaste stage behorende bij de niveau 2 opleiding van het ROC.

Deelnemers worden op allerlei gebieden begeleid. Zo wordt er op het confectietrainingscentrum seksuele voorlichting gegeven door een Turkse vrouw.

Ook wordt er nazorg geboden. Als leerlingen eerder uitstromen is nazorg mogelijk doordat de theorie en huiswerkbegeleiding nog wel via Coupe International gevolgd worden. Vervolgens is er nog begeleiding gedurende de proefperiode, totdat de deelnemer een vaste aanstelling heeft. Omdat deelnemers terechtkomen bij een beperkt aantal bedrijven kunnen ze gemakkelijk gevolgd worden (als er iemand wordt geplaatst kan meteen gekeken worden hoe het met een eerder geplaatste deelnemer gaat).

Vooraf voor confectie geldt dat ook het sociale aspect heel belangrijk is. Voor veel meisjes is het een soort familie. Voor anderen geldt dat ze het vak elders niet kunnen leren en de extra begeleiding nodig hebben.

Resultaten

De instroom en uitstroom van dertig in totaal (bij de confectie en de kappers samen) wordt grotendeels gehaald. In 2000 waren er 26 deelnemers aan het kappersproject, waarvan er 17 zijn uitgestroomd naar werk in een kapsalon en er drie nog in het project zitten. De rest is om diverse redenen uitgevallen. Op de confectieafdeling zaten in 2000 16 deelnemers. Vijf trajecten waren in het kader van een voorschakeling naar een vervolgtraject en vijf zijn er uitgestroomd naar werk in de productie of confectie. Vier deelnemers zijn uitgevallen.

De verwijzende instelling Activa geeft aan dat uitvallers bij voorbaat al problematisch waren en dat hun kansen niet hoog werden ingeschat.

Ook toen de arbeidsmarkt minder gunstig was, behaalden ze goede resultaten. Een jaarverslag wordt niet consequent gemaakt.

De toekomst

Ook Coupe International wil meedoen aan de geïntegreerde aanpak, zoals door het ATC geïnitieerd is. Hierover zijn ze nog in overleg en er is nog geen duidelijkheid over. De voordelen zijn het drukken van de overheadkosten.

Verder is Coupe International in overleg met het ROC voor uitbereiding van het opleidingsaanbod.

Succes- en faalfactoren

Dat het project succesvol is voor (met name) allochtone vrouwen ligt aan de keuze voor confectie en het kappersvak (vanuit de behoefte van de doelgroep). Verder is een voordeel dat het een beschermde werkplek is met (bijna) uitsluitend vrouwen. Ook dat het een kwalificerende opleiding is, is positief, want dit wordt door het thuisfront belangrijk

gevonden. Een ander pluspunt is dat er extra hulp en begeleiding geboden wordt naast de opleiding. Verder is de diversiteit in de samenstelling van de groep deelnemers positief. Dit zorgt voor wederzijds respect. Door flexibiliteit is het leveren van maatwerk mogelijk.

Een ander positief punt is dat de jongeren uitstromen naar regulier werk en niet terecht komen in gesubsidieerd werk (zoals de WIW). Coupe International neemt veel van de begeleiding die anders door de verwijzende instelling gedaan wordt, over. Door de intensieve begeleiding wordt de afstand tussen de verwijzende instantie (bijvoorbeeld Activa) en de cliënt wel vergroot, wat voor de cliënt overigens geen nadelige effecten heeft.

Een probleem is het ontbreken van kinderopvang. Hiervoor is nog geen oplossing gevonden. Als deelnemers meer dan 20 procent verzuimen, dan is het niet mogelijk om examen te doen. Deze eis geldt vanuit het ROC, en er is daardoor maar in beperkte mate ruimte voor flexibiliteit. Ook stellen deelnemers vaak voor het project onmogelijke eisen zoals bijvoorbeeld betreffende de tijden waarop de opleiding gevolgd moet worden, waardoor ze uiteindelijk weggestuurd moeten worden. Dit heeft met name te maken met de druk vanuit en de uitkerende instantie en de motivatie van de betrokkene.

Verder kan het na het succesvol afronden van het project ook nogal eens misgaan. Zo gebeurt het vaker dat na succesvolle uitstroom naar een reguliere baan de vrouw gaat trouwen en stopt met werken, ook door lichamelijke klachten door zwangerschap. Veel vrouwen komen alsnog met de kinderen thuis te zitten. Een ander probleem ligt in de uitstroom naar confectiebedrijven. Zo stromen bijvoorbeeld Syrische vrouwen soms uit naar Syrische confectiebedrijven, waardoor de tijdens de training opgebouwde integratie in de Nederlandse samenleving weer teniet wordt gedaan.

Overdraagbaarheid

Doordat Coupe International relatief veel ESF heeft ontvangen (ook vanwege grote werkloosheid in de omgeving), kon er een goede start gemaakt worden.

Financiering

Tot voor kort moest Coupe International elk jaar opnieuw strijden voor subsidies, waardoor het voortbestaan soms twijfelachtig was. Coupe International werd gesubsidieerd uit het ESF, voordat de subsidiestroom anders georganiseerd werd. Ze worden nu door de gemeente gefinancierd (GOA/GSB). Doordat de kapsalon getroffen is door de vuurwerkramp wordt Coupe International de komende vier jaar gesubsidieerd vanuit het vuurwerkrampfonds (400.000,- per jaar).

Naast subsidies zijn er inkomsten uit de ingekochte trajecten en inkomsten uit confectieopdrachten en de kapsalon.

De kosten per deelnemer per schooljaar zijn voor de Basiscursus kleding en mode f18.500,- en voor de cursus Assistent Medewerker Naaizaal f16.642,45.

5.7 Helmond: 16/17 jarigenproject

Het 16-17 jarigenproject is in het schooljaar 1997/1998 gestart als reactie op het wegvallen van het vormingswerk bij het ROC, waardoor een groep 16-17 jarigen tussen de wal en het schip dreigde te vallen. In overleg tussen de afdeling onderwijs van de gemeente Helmond, het ROC EN Bijzonder Jeugdwerk (BJ) Brabant is het project destijds ondergebracht bij het Dagcentrum van BJ Brabant.

Partieel leerplichtigen kunnen nu de twee dagen die ze verplicht op school zouden moeten zitten, doorbrengen op de dagopvang. Daar worden ze begeleid en zo mogelijk (terug)geplaatst op een beroepsopleiding, of er wordt een geschikte werkplek voor ze gezocht.

Doelstelling

De algemene doelstelling is het voldoen aan de partiële leerplicht. Daarnaast wordt gestreefd naar uitstroom naar werk of een vervolgopleiding. Tijdens de opvang is het doel een zinvol programma aan te bieden, waarin rekening wordt gehouden met de mogelijkheden en de behoeften van de individuele deelnemer.

In kwantitatieve zin is er een capaciteit van 25 deelnemers, maar in de praktijk is er meer opvang mogelijk, omdat altijd maar een deel van de deelnemers daadwerkelijk aanwezig is. Dit komt doordat er ook opvang is in de vorm van stage. Op jaarbasis worden er circa 40 jongeren begeleid.

Doelgroep

De doelgroep bestaat uit jongeren van 16 of 17 jaar die moeite hebben met het volgen van onderwijs, met name door gebrek aan motivatie. Het ROC ontfermt zich over de jongeren die de benodigde capaciteiten niet hebben, terwijl de jongeren die gedragsproblemen hebben naar BJ Brabant gaan. Toch zijn er jongeren met leerproblemen die niet op het ROC worden toegelaten. Ook zij worden door Leerplicht doorverwezen naar BJ Brabant.

In deze groep zit een aantal woonwagenkinderen. Verder zijn er in het kader van dit project relatief weinig allochtonen op BJ Brabant. Dit zou komen doordat de Turkse gemeenschap zelf actief is en doordat veel Marokkaanse jongens officieel ingeschreven staan voor een opleiding op het ROC, hoewel ze in de praktijk misschien veel verzuimen. Als het ROC het verzuim niet meldt (wat met de komst van de wet op de RMC's misschien gaat verbeteren), zijn deze jongeren door Leerplicht moeilijk te traceren. Bij deze groep komen problemen vaak pas op latere leeftijd aan het licht. Dit geldt met name voor Marokkaanse jongens, Marokkaanse meisjes vallen niet veel uit. Verder wonen er in Helmond en omgeving een beperkt aantal Surinaamse en Antilliaanse mensen. Voor asielzoekers kunnen ze weinig betekenen, want deze groep mag niet werken.

Met het bereiken van de doelgroep zijn geen problemen, omdat ze de jongeren aangeleverd krijgen via Leerplicht.

Organisatie

Via Leerplicht komen jongeren bij BJ Brabant terecht. Er wordt voor iedere jongere apart een plan opgesteld. Via stage wordt de arbeidswens van de jongere getoetst aan de praktijk: is het wat de jongere ervan verwachtte en heeft de jongere de benodigde capaciteiten?

De jongeren uit dit project draaien mee met de andere jongeren die op BJ Brabant zitten. De aanpak is zo individueel mogelijk. Getracht wordt aan te sluiten bij wat een jongere wil en kan. Het basisaanbod bestaat uit twee dagen deelname aan het programma van één van de leerwerkprojecten van het Dagcentrum en drie dagen oriëntatie en/ of arbeidstrainingsstage. Daarnaast is er de mogelijkheid om aanvullende taal- en rekenlessen te volgen. Dit basisaanbod wordt flexibel ingezet. Niet iedereen gaat even lang op stage of wordt even intensief begeleid. Jongeren kunnen ook niet tot een stage verplicht worden.

De verblijfsduur varieert. Zo komt het voor dat een jongere een fulltime baan heeft gevonden en vrijstelling krijgt van de leerplicht. Voor deze jongere hoeft BJ Brabant niet veel te doen. Dit geldt ook voor een jongere die snel weer uitstroomt naar een opleiding. Ook kan een jongere tot zijn achttiende de hele week op het Dagcentrum aanwezig zijn, maar dit zijn vaak jongeren met grote problemen.

Nazorg behoort tot de mogelijkheden.

De kracht van de aanpak ligt in de samenspraak met de jongere en de individuele aanpak. Dit is mogelijk door de kleinschaligheid van het project.

De keuze voor het Dagcentrum van BJ Brabant om het project onder te brengen is gemaakt omdat de methodiek geschikt is voor de doelgroep en omdat de doelstellingen elkaar overlappen. Bovendien was hier al de spijbelopvang ondergebracht.

Betrokken instellingen

Jaarlijks is er een evaluatie van het schooljaar door de stuurgroep, bestaande uit een afvaardiging van de gemeente Helmond, het ROC ter AA, het Ter Kemenade College en BJ Brabant. Er wordt samengewerkt met de Arbeidsvoorziening en de Sociale Dienst die vertegenwoordigd zijn in Stichting Arbeidsplaatsen (STAP). Verder is er contact met scholen. Voor de stageplaatsen is er contact met bedrijven in Helmond en omgeving.

Overleg

Structureel overleg is er alleen met Leerplicht, gemiddeld vier of vijf keer per jaar. Ander overleg is naar aanleiding van een deelnemer en dus incidenteel.

Personeel

Er is één personeelslid (senior arbeidsconsulent) dat zich bezighoudt met de begeleiding van de 16-17 jarigen. Hij is al lang werkzaam bij BJ Brabant. Verder is er natuurlijk begeleiding op de arbeidstrainingsplaatsen. Het afdelingshoofd houdt zich niet direct met de jongeren bezig.

De uitvoering

In de schoolstructuur ligt veel vast, maar de invulling van de begeleiding is heel flexibel en individueel. Op de vraag van de jongere wordt altijd ingegaan, ook als vooraf getwijfeld wordt aan de haalbaarheid. De reden daarvoor is dat de jongere zelf moet ervaren wat wel en niet mogelijk is en waar zijn/haar kwaliteiten liggen.

In het kader van de partiële leerplicht is in ieder geval twee dagen aanwezigheid op het Dagcentrum verplicht. Daarvan wordt in principe twee dagdelen op een arbeidstrainingsplaats doorgebracht. De rest van de week worden ze buiten begeleid of zijn ze op stage. In de praktijk wordt hier flexibel mee omgegaan.

In de begeleiding kan ook de omgeving van een jongere betrokken worden. Er is in toenemende mate contact met de ouders. Het is belangrijk dat de jongere van huis uit gemotiveerd wordt om naar school te gaan. Dit is iets wat bijvoorbeeld in het woonwagenmilieu een probleem is, met name de meisjes hebben last van de onderwaardering van onderwijs.

Een stageplek wordt door BJ Brabant geregeld en moet aan een aantal eisen voldoen. Zo moet er voor de deelnemer geschikt werk zijn, ze moeten begeleiding kunnen bieden en ze moeten bereid zijn om met BJ Brabant over de jongere te communiceren. Omdat bedrijven dynamisch zijn kan een geschikt bedrijf ongeschikt worden door het wegvallen van werk of goede begeleiding. Belangrijk is om goed te communiceren over wat het bedrijf de jongere te bieden heeft en om welke jongere het gaat. Gemiddeld lopen deelnemers twee stages. Uiteindelijk stromen ze uit naar de stageplek, al dan niet in combinatie met een opleiding. Ook uitstroom naar een opleiding is mogelijk.

Er zijn jongeren die deelname weigeren en voor deze groep kan BJ Brabant weinig doen. Dit zijn vaak ook jongeren met complexe problemen, waar hulpverlening nodig is. Zij horen niet in dit project.

Resultaten

Het aantal deelnemende jongeren bedraagt minimaal dertig, maximaal rond de veertig. Uitstroom is in de regel als volgt verdeeld: 10% naar regulier onderwijs, 75% naar arbeid en 15% naar vervolgtrajecten (bijvoorbeeld STAP of WIW). Het deel dat een opleiding gaat doen kiest grotendeels voor een BBL-opleiding.

Het succes bij allochtonen is niet anders dan bij autochtonen.

De toekomst

Tot en met 2003 blijft het project in ieder geval gehandhaafd in het kader van beleid ter bestrijding van voortijdig schoolverlaten.

Slaag- en faalfactoren

Problematisch is het op gespannen voet leven met de regelgeving. Er wordt niet consequent voldaan aan de verplichte verblijfsduur van twee dagen per week in het kader van de partiële leerplicht.

Verder kan er weinig gedaan worden als de jongeren niet meewerken. Als jongeren niet opkomen dagen gaat de opdracht terug naar Leerplicht. Het project heeft geen vat op deze groep.

Succesvol is de aanpak: het inspelen op de behoeften van de doelgroep en het aansluiten bij de capaciteit van een deelnemer. Verder wordt de buitenschoolse setting door de deelnemers als positief beschouwd, ze voelen zich serieus genomen omdat ze op hun verantwoordelijkheden worden aangesproken.

De financiering

De gemeente betaalt 120.000,- gulden per jaar (uit GSB) en BI Brabant 90.000,- gulden per jaar (uit gelden voor jeugdhulpverlening). Bij een plaatsing van 30 jongeren betekent dit 7000,- per traject, bij 40 jongeren is 5250,- per jongere per jaar beschikbaar. Middelen we is per plaats circa 6000,- per jaar beschikbaar.

5.8 Nijmegen: Leefwerkschool EigenWijs

EigenWijs is een kleine middelbare school (MAVO/HAVO/VWO) voor jongeren die niet meer kunnen of willen meedraaien in het regulier onderwijs. EigenWijs is een alternatieve onderwijsvoorziening, waar de traditionele hiërarchie doorbroken wordt. De jongeren bepalen zelf hun onderwijsactiviteiten, er zijn geen klassen, rapporten, strafwerk of nablijven. Jongeren leren zelf verantwoordelijkheid te dragen voor hun onderwijsactiviteiten. Men gaat ervan uit dat werkelijke leereffecten optreden wanneer er een vrijwillige keuze aan ten grondslag ligt. Iedereen wordt betrokken bij het beleid van de school.

Leefwerkschool EigenWijs is in 1983 opgezet door ouders, didactici, leraren en studenten. Als enige van een aantal in die tijd opgezette alternatieve scholen is EigenWijs overeind gebleven. Vanaf 1985 droeg de gemeente Nijmegen bij in de exploitatiekosten en vanaf 1989 kende zij veertig formatie-uren toe. In 1995 kwam er landelijke erkenning. Meer recent heeft de school een plaats gekregen in het uitvalpreventiebeleid.

Doelstelling

EigenWijs stelt zich ten doel alternatief onderwijs te geven aan jongeren van globaal veertien tot achttien jaar. Het wil onderwijs op maat bieden en aansluiten bij hoe en wat een jongere wil leren. Er wordt een veilige omgeving geboden waarin jongeren zich kunnen ontwikkelen.

Doelgroep

De leeftijd waarop gericht wordt is tussen de veertien en achttien jaar bij aanvang op EigenWijs. In problematiek verschillen de jongeren. Wat ze gemeenschappelijk hebben is een afkeer van autoriteit, iets wat bij de medewerkers ook is terug te vinden.

Jongeren komen voornamelijk in contact met EigenWijs door mond tot mond reclame. Ook zijn er al meerdere documentaires over gemaakt of hebben ze erover in de krant gelezen. De laatste jaren komen er meer jongeren via instanties bij EigenWijs terecht, bijvoorbeeld via Leerplicht, of via de oude school.

De groep is samengesteld uit voornamelijk zestien- en zeventienjarigen. Het aantal jongens en meisjes is gelijk verdeeld en de verdeling naar opleidingsniveau is wisselend per jaar.

Er wordt niet specifiek gericht op het aantrekken van allochtone jongeren op EigenWijs. De allochtone jongeren die er zitten zijn afkomstig uit half “witte” gezinnen en hebben geen afstand tot de Nederlandse samenleving.

In totaal zitten er gemiddeld vijftig jongeren op EigenWijs.

Organisatie

De organisatie is zo plat mogelijk. Er is geen directeur en iedereen bepaalt mede het beleid, ook de jongeren. Er zijn diverse vormen van intern overleg.

De organisatiestructuur kent twee commissies en drie clusters. Er is een commissie die over de voortgang van de jongeren beslist en er is een noodcommissie om geschillen op te lossen. Er zijn drie clusters: didactiek, begeleiding en beheer. Samen houden ze EigenWijs draaiende.

De jongeren op EigenWijs hebben een aantal verplichtingen. Zo zijn zij onder meer verplicht om vier vakken te volgen, de jongerenvergadering bij te wonen en om twintig uur op school aanwezig te zijn. Wat ze tijdens die twintig uur doen staat grotendeels vrij.

Verder bestaat er de mogelijkheid om staatsexamen te doen. Dit is niet verplicht, maar de meeste leerlingen zien hier het belang van in.

Alle jongeren krijgen een mentor toegewezen die fungeert als aanspreekpunt en de jongere begeleidt. Dit kan op allerlei gebieden zijn, zoals hulp bij sociaal emotionele problemen (met doorverwijzing indien noodzakelijk), het zoeken van huisvesting en het omgaan met geld. Er zijn twee instroommomenten: september en januari. Vanuit de begeleiding bestaat een voorkeur voor een continue instroom, maar vanuit de didactiek is er een voorkeur voor de huidige situatie. Vanaf september 2001 zal er weer een continue instroom mogelijk zijn.

Betrokken instellingen

Er is weinig contact met andere scholen. EigenWijs staat heel erg op zichzelf. Hierin komt wel langzaam verandering sinds scholen een zorgplicht hebben. Ongeveer een keer in de twee jaar komt de onderwijsinspecteur langs, maar omdat er geen tweede instelling als EigenWijs is, is het onduidelijk aan welke eisen deze school moet voldoen. Wel is er regelmatig contact met hulpverleningsinstanties.

De gemeente is bezig met een sluitend systeem voor opvang van voortijdig schoolverlaters en hierin heeft EigenWijs een plaats.

Overleg

Overleg is er intern zoals beschreven bij de organisatie. Wel wordt er ieder jaar een jaarverslag gemaakt.

Personeel

Er zijn zeventien personeelsleden en dertien vrijwilligers die hoofdzakelijk parttime werken. De meeste personeelsleden hebben een lerarenopleiding gevolgd, maar veelal hebben ze maar weinig in het reguliere onderwijs gewerkt. Veel hebben een actieverleden (bijvoorbeeld de kraakbeweging). Beroepen die ze eerder uitgeoefend hebben zijn divers. Sommige medewerkers combineren het werk bij EigenWijs met een baan in het reguliere onderwijs, ze zijn dan een dag bij EigenWijs en de rest op een andere school. Vrijwel iedereen die er werkt heeft een onderwijsbevoegdheid, maar hierop zijn uitzonderingen. Het merendeel van de betaalde krachten heeft op EigenWijs een Melkertbaan.

Uitvoering en resultaat

Na de intake hebben jongeren een proefperiode van vier maanden. Jongeren blijven gemiddeld twee of drie jaar. Voortijdige uitval komt voor, het gaat dan om jongeren die er eigenlijk helemaal niet willen zitten. Een enkele keer wordt er iemand weggestuurd. Men probeert uitval te voorkomen door veel te praten en andere jongeren in te schakelen. Het is vaak een kwestie van een lange adem, omdat het soms nodig is om eerst aan de problemen te werken alvorens onderwijs mogelijk is. Het succes van de aanpak is moeilijk vast te stellen, omdat er geen kwantitatieve doelstellingen geformuleerd zijn. Een jongere sluit zijn periode op EigenWijs af wanneer hij weet wat hij wil, de staatsexamens zijn gehaald of genoeg bagage heeft om elders aan de slag te gaan. Er wordt geen gestructureerde nazorg geboden. Veel jongeren komen echter na het verlaten van de school op eigen initiatief langs.

Financiering

Administratief is EigenWijs aangehaakt bij het Lindenholt College. Hierdoor ontvangen ze een vast bedrag per leerling van het ministerie (7000,- gulden per jaar). De werkelijke kosten liggen volgens opgaaf rond de 20.000,- gulden per jongere per jaar. Verdere inkomsten zijn er uit het schoolgeld dat de leerlingen betalen en uit het onderverhuren van een deel van het pand. Tenslotte financiert de gemeente jaarlijks een gedeelte van de huur en de energiekosten. Een deel van het personeel is werkzaam in het kader van de I/D-regeling, enkele personeelsleden worden betaald uit de reguliere geldstroom en twee personeelsleden zitten in de WIW-regeling.

Slaag- en faalfactoren

De kleinschaligheid en de individuele benadering worden als belangrijkste slaagfactor genoemd.

Faalfactoren zijn dat de school alleen goed functioneert wanneer iedereen eraan bijdraagt, wat niet altijd goed lukt. Daarbij kan, doordat in bepaalde zaken iedereen inspraak heeft, een beslissingsprocedure lang duren.

Verder kan er wat gezegd worden over de geschiktheid van EigenWijs voor allochtone voortijdig schoolverlaters en het relatief kleine aantal allochtone jongeren aldaar.

Een eerste reden is dat veel allochtone jongeren een lager onderwijsniveau volgen dan MAVO. Ten tweede zouden allochtone jongeren de weg naar EigenWijs niet kunnen vinden. Ten derde zijn alle medewerkers van autochtone afkomst. De medewerkers zijn van mening dat wanneer er allochtone medewerkers aangetrokken zouden worden, allochtone jongeren zich beter op hun plek zouden voelen bij EigenWijs. Ter illustratie werd het voorbeeld van een Turkse jongen genoemd die is weggestuurd, omdat hij niet te handhaven was. Misschien zou een Turkse medewerker wel tot hem doorgedrongen zijn. Aangegeven wordt dat de 'praatcultuur' op EigenWijs misschien minder geschikt is voor Turkse, Marokkaanse, of Antilliaanse jongeren, vanwege cultuurverschillen.

Hierin zijn wel aanpassingen mogelijk en ook wenselijk, omdat EigenWijs dan een betere afspiegeling van de maatschappij zou zijn.

5.9 Analyse cases en conclusies

In eerste instantie was het onderzoek gericht op het vinden en beschrijven van projecten ter bestrijding van voortijdige schooluitval voor allochtone jongeren in de leeftijd van 16 tot 23 jaar, waarbij de primaire focus ligt op het alsnog laten behalen van een startkwalificatie. De verwachting was dat van dit soort projecten met een gelijke doelstelling een aantal uitvoeringsvarianten te onderscheiden zouden zijn die in meer of mindere mate succesvol zouden blijken. In de eerste inventariserende ronde van het onderzoek bleken er slechts twee van dit soort projecten te zijn.

In de tweede fase van het onderzoek zijn zeven projecten nader beschreven. Deze projecten zijn zeer divers. Er zijn verschillen in doel, doelgroep, de complexiteit of samengesteldheid van het project, de vormgeving en de kosten, de mate waarin de gemeente een rol speelt, het moment waarop het project van start gegaan is en de behaalde resultaten. Voor elk van de projecten zijn deze zaken in de voorgaande paragrafen in hun samenhang beschreven.

Op deze plaats presenteren wij allereerst enige bevindingen die voortkomen uit een vergelijking van de verschillende cases. De bevindingen hebben betrekking op de in het onderzoek gehanteerde selectiecriteria: de factor etniciteit, de focus (of het ontbreken daarvan) op het alsnog laten behalen van een startkwalificatie en het leeftijdscriterium. Daarna vergelijken we de cases op een aantal punten en gaan daarbij in op de gestelde onderzoeksvragen.

De factor etniciteit

- De eerste constatering is dat in de onderzochte projecten die niet speciaal voor allochtone jongeren bedoeld zijn, weinig allochtone jongeren te vinden zijn. Er nemen vaak wel enige allochtone jongeren aan deze projecten deel, maar het zijn er nooit veel.
- De projecten die wel speciaal voor allochtone jongeren bedoeld zijn, hebben de neiging na enige tijd hun doelgroep te willen verbreden. Bij twee projecten¹ willen de projectmedewerkers het project openstellen voor alle jongeren, bij een derde² is het de bedoeling dat het wel voor allochtonen blijft, maar dat ook jongeren afkomstig uit andere etnische groepen voor deelname in aanmerking komen.
- In het algemeen geldt dat doelgroepprojecten vooral bedoeld zijn voor groepen met een speciale problematiek. Dat geldt voor Antilliaanse en Arubaanse jongeren (moeilijk bereikbare groep, relatief veel nieuwkomers die jong en buiten gezinsverband naar Nederland komen, vaak tijdelijk en niet officieel inwonend bij familie, geen zelfstandige positie, gebrekkige taalbeheersing en geringe kennis van en oriëntatie op Nederlandse samenleving, geringe kennis van de Nederlandse arbeidsmarkt, onrealistische eisen ten

1 Bedoeld worden Coupe International en een project in Utrecht dat niet als case beschreven is, maar waar wel telefonisch enige aanvullende gesprekken met projectmedewerkers gevoerd zijn.

2 Het project in Arnhem waar naast de oorspronkelijke Antilliaanse en Arubaanse jongeren nu ook Turks/Koerdische jongeren tot de doelgroep gerekend worden

aanzien van werk en inkomen, afgebroken en/of tekort schietende vooropleiding³) en in sommige regio's voor de Turkse en/of Marokkaanse jongeren. Bij voldoende aanbod van deze doelgroepen zijn er ook projecten.

De focus op het alsnog laten behalen van een startkwalificatie

- De focus op het alsnog laten behalen van een startkwalificatie is ook in projecten die dit in hun doelstelling hebben opgenomen geen exclusieve doelstelling. Bijvoorbeeld bij de alternatieve middelbare school in Nijmegen *kunnen* deelnemers een startkwalificatie halen, het *moet* niet.
- Projecten die voor speciale doelgroepen zijn, zijn in het algemeen bedoeld voor moeilijk bereikbare jongeren en/of jongeren met een meervoudige problematiek. Bij deze doelgroep ligt het niet voor de hand in te zetten op het alsnog laten behalen van een startkwalificatie. In dit soort projecten is meestal sprake van vindplaatsgericht werken, het belangrijkste is in contact te komen met de betreffende jongeren. Trajecten naar een startkwalificatie zijn te lang voor de meeste van dit soort jongeren.
- In de projecten bestaat verzet tegen het idee dat het alsnog laten behalen van een startkwalificatie van groot belang is. Het is zeker geen garantie voor succes en het wordt door velen gezien als een doel dat te ver weg ligt voor veel van de jongeren. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat de meeste schoolverlaters niet direct uitvallen op een HAVO- of MAVO-niveau. Vaak zakken ze eerst terug naar het laagste onderwijsniveau en stromen dan voortijdig uit. Daardoor is het niveau van cursisten die uiteindelijk in de projecten terecht komen over het algemeen vrij laag en daarom is een aanbod gericht op het alsnog behalen van een startkwalificatie juist voor deze jongeren minder interessant.

Het leeftijdscriterium

In de inventarisatie bleek al dat de meeste projecten niet op 16 tot 23-jarigen gericht zijn en dat er nogal veel verschillende leeftijdsgrenzen gehanteerd worden. In de cases weerspiegelt zich dit. Van de zeven projecten is er één project dat als leeftijdsgrens 16 – 22 jaar hanteert.

Typering, resultaten en mate van succes

In de volgende tabel geven wij van de zeven cases een korte typing van de werkwijze en het behaalde resultaat (derde onderzoeksvraag).

3 Klaver (2001), *Antillianen en Arubanen naar werk*, Regioplan, Amsterdam

Tabel 5.2 Omvang, typering en resultaten

Project	Beoogd aantal deelnemers	Typering	Resultaat
1	75 per jaar	ITB, vindplaatsgericht	positieve uitstroom 60%, lage uitval, metho- dieke vastlegging
2	145 per jaar	Koepelproject, ITB, arbeidstraining	positieve uitstroom 60-80%
3	100 bereiken, 60 in trajecten plaatsen	ITB, vindplaatsgericht	100 jongeren bereikt volgens doelstelling, wei- nig (5) in traject
4	100 per jaar (gerealiseerd in 2000: 184)	arbeidstraining in cen- trum en extern d.m.v. stage	positieve uitstroom onder allochtonen in 1999 circa 60%
5	30 (gerealiseerd in 2000: 42)	opleiding/arbeids- training	positieve uitstroom in 2000 circa 60%
6	25 (40 gereali- seerd)	dagopvang partieel onderwijs	meesten worden doorgeleid naar werk (75%), minderheid terug naar school of alternatief tra- ject (10%)
7	ca. 50	alternatieve onderwijsvoorziening	geen aantallen

Bij veel projecten is het realiseren van instroom een belangrijk resultaat omdat het vaak lastig is de beoogde doelgroep te bereiken. Als dergelijke potentiële deelnemers instromen is het uiteindelijke doel zelden hen alsnog een startkwalificatie te laten behalen. Meestal gaat het om zaken als het (terug) laten krijgen van een arbeidsritme, het opdoen van sociale vaardigheden en dergelijke. Bij de zeven cases varieert het aantal beoogde deelnemers van 30 tot 145 per jaar. Het grootste aantal deelnemers had het ATC in Enschede. In plaats van de geplande 100 deelnemers waren daar vorig jaar 184 deelnemers. Het kleinste aantal daadwerkelijke participanten (30) was eveneens te vinden in Enschede bij Coupe International. Hoewel er geen optimaal deelnemersaantal lijkt te zijn, ligt er een ondergrens bij circa 30 deelnemers. Alle projecten slagen erin minimaal het beoogde aantal deelnemers te bereiken, in een aantal gevallen ligt het aantal instromers zelfs hoger dan gepland. De positieve uitstroom is in de meeste projecten vrij hoog.

Aansluitend op de typering in tabel 5.2 kunnen we ingaan op de vraag in hoeverre er standaardiseerbare en overdraagbare modellen te onderscheiden zijn in de projecten (vijfde onderzoeksvraag). De modellen waarmee gewerkt wordt zijn erg uiteenlopend. Dat veel projecten redelijk succesvol zijn is mede te danken aan het feit dat de projecten niet allemaal volgens eenzelfde format zijn opgezet. Juist de diversiteit aan projecten maakt dat de projecten goed aansluiten bij de wensen van de verschillende typen jongeren. Een goed voorbeeld hiervan was het beoogde project Samen Slagen in Den Bosch. Dit project was bedoeld als een overkoepelend VSV-project waarin vijf verschillende categorieën VSV-jongeren in deelprojecten bediend worden.

Het belangrijkste voor VSV-projecten is dat er maatwerk geleverd wordt, dat er samenwerking is tussen de verschillende betrokken instanties en dat er sprake is van persoonlijke aandacht (zie de succes- en faalfactoren hierna). De beperking voor het opzetten van VSV-projecten die specifiek voor allochtonen bedoeld zijn geldt ook voor de overdraagbaarheid van ontwikkelde aanpakken en methodieken: de omvang en variëteit in de groep voortijdig schoolverlaters in een regio kan voor de overdracht een belemmerende factor zijn.

Een ander aspect waarop de projecten vergeleken kunnen worden zijn de kosten (tweede onderzoeksvraag). In tabel 5.3 vergelijken we de personele omvang en de kosten van de projecten.

Tabel 5.3 Personeel en kosten

Project	Personeel	Kosten
1	2 casemanagers fulltime, coördinator 20 uur	circa fl. 8.000,- per deelnemer
2	60 personen	fl. 200,- pp/pd, 3 weken Laborel fl. 6.500,-
3	1,6 fte	fl. 5.000,- per bereikte jongere
4	16 personen	inkoop van een traject kost fl. 15.000,-
5	8 personen (meesten parttime)	circa fl. 17.500,- per deelnemer per jaar
6	1 persoon op het centrum (plus begeleiders)	circa fl. 6.000,- per deelnemer per jaar
7	17 personeel, 13 vrijwilliger, meesten parttime	

Het is door de diversiteit in de vormgeving van de projecten heel moeilijk een gemiddelde aan te geven voor de kosten die met de projecten gemoeid zijn. Een bedrag van 5000,- tot circa 8000,- komt een aantal maal voor.

Succes- en faalfactoren

De vierde onderzoeksvraag heeft betrekking op de succes- en faalfactoren van de projecten. De mate waarin de zeven projecten succesvol zijn laat zich slecht vergelijken. Er zijn voldoende argumenten (in de gerealiseerde output, de opgebouwde samenwerking) om voor vijf van de zeven projecten te stellen dat zij succesvol zijn. Bij twee projecten (project drie en zeven) is dit minder eenvoudig⁴.

Uit de casebeschrijvingen zijn de door de respondenten genoemde succes- en faalfactoren gelicht en samengebracht in tabel 5.4. Wat in de tabel opvalt, is dat er ondanks de diversiteit in de projecten sprake is van een sterke overeenkomst in succesfactoren.

⁴ Hiermee willen we niet stellen dat deze projecten geen nut hebben. In project drie zijn (nog) geen cliënten in trajecten geplaatst, maar er zijn er wel veel bereikt. Bij project zeven is de samenwerking niet groot maar de voorziening voorziet wel in een specifieke vraag.

Tabel 5.4 Slaag- en faalfactoren in de zeven beschreven cases

Project	Slaagfactor	Faalfactor
1	samenwerking uitvoerende organisaties draagvlak bij gemeente etniciteit casemanager combinatie zorg/arbeidsmarkttraject veel instrumenten beschikbaar weinig afhankelijk van derden arbeidsmarkt is goed	continuïteit: projectmatig werken afhankelijkheid beperkt aantal casemanagers gebrek aan capaciteit huisvesting cliënten te strakke criteria voor gesubsidieerde banen
2	flexibiliteit in uitstroom individuele aanpak/traject op maat ontwikkelcapaciteit praktijkomgeving 'volwassen' benadering klanten	wisselende samenstelling groepen continuïteit: financiële onzekerheid
3	etniciteit casemanager betrokkenheid uitvoerende organisaties	regelgeving en criteria samenwerking Arbvo/www gebrek aan capaciteit
4	nabijheid onderwijsveld uitstroom naar regulier i.p.v. gesubsidieerd werk ontlast verwijzende instanties	afstand verwijzende instantie/cliënt vergroot
5	flexibiliteit en maatwerk veilige omgeving samenstelling deelnemersgroep kwalificerende opleiding uitstroom naar regulier i.p.v. gesubsidieerd werk ontlast verwijzende instantie	ontbreken kinderopvang regelgeving: bij 20% verzuim geen examen soms eenzijdige, niet-integratieve uitstroom
6	buitenschoolse setting volwassen benadering deelnemers	regelgeving ontbreken sancties
7	kleinschaligheid, individuele benadering	afhankelijk van participatie alle deelnemers ontbreken allochtone medewerkers

De belangrijkste voorwaarde voor succes lijkt in *alle* projecten persoonlijke aandacht en begeleiding. Trefwoorden die hierop duiden in bovenstaande tabel zijn: betrokkenheid, kleinschaligheid, een individuele benadering, maatwerk, een volwassen benadering, flexibiliteit. Wat betreft projecten die specifiek gericht zijn op allochtone jongeren wordt bij twee van de drie projecten gewezen op het belang van een casemanager die afkomstig is uit dezelfde etnische groep als de deelnemers. In één van de wat bredere projecten wordt het ontbreken van allochtone medewerkers als een faalfactor genoemd. Met andere woorden: hoewel etniciteit geen factor is die relevant geacht wordt om de 'afstand tot de oplossing' te definiëren, lijkt etniciteit wel een van de factoren die bij het geven van persoonlijke aandacht van belang geacht wordt.

Wat betreft het instrumentarium waarover men beschikt kan worden opgemerkt dat de regelgeving hiervoor, en dan met name met betrekking tot de gesubsidieerde banen, door een aantal respondenten als te strak ervaren wordt. Hierdoor is het niet altijd (even makkelijk) mogelijk deelnemers in trajecten naar gesubsidieerd werk te krijgen, hetgeen als een faalfactor beschouwd wordt. Een andere belangrijke faalfactor, die universeel is voor projectmatig werken, is de beschikbaarheid van genoeg en voldoende gekwalificeerd personeel.

Andere faalfactoren hebben betrekking op de continuïteit: de financiële onzekerheid en de onzekerheid ten aanzien van de instroom.

Rol gemeente

De betekenis van de gemeente is voor de meeste projecten beperkt. Dit zegt overigens niets over de mate waarin de gemeenten *in het algemeen* een coördinerende rol vervullen bij het tegengaan van VSV. Het onderzoek heeft zich immers niet toegespitst op de rol van de gemeente als coördinator bij de bestrijding van VSV, er is uitsluitend gekeken wat de rol van de gemeente was voor het betreffende project. Onderstaande tabel geeft dit weer.

Tabel 5.5 Typering van de rol van de gemeente in de zeven beschreven cases

Project	Typering rol gemeente voor het project
1	gemeentedienst toont grote betrokkenheid
2	gemeente wel in initiatiefgroep van project, maar uitvoeringsinstantie coördineert/regisseert
3	gemeente in toenemende mate betrokken
4	gemeente aanwezig bij netwerkoverleg, gemeente financiert, coördinatie/regie project bij uitvoeringsinstantie
5	gemeente aanwezig in netwerkoverleg, voor project relatief kleine rol
6	gemeente wel in stuurgroep, voor project relatief kleine rol
7	gemeente wel bezig met ontwikkelen sluitend systeem, maar bij project geen rol van betekenis

Samenwerking en inbedding

De mate waarin binnen de cases samenwerking met andere actoren wordt gerealiseerd en waarin aangehaakt wordt bij het aanbod van reguliere instellingen binnen het onderwijsveld verschilt nogal. Tabel 5.6 geeft hiervan een overzicht. Een aantal projecten kan steviger ingebed worden in het totaal aan VSV-voorzieningen.

Tabel 5.6 Mate waarin samenwerking wordt gerealiseerd met andere actoren in de zeven beschreven cases

Project	Typering aansluiting	Omschrijving
1	goed	samenwerking met alle voorwaarden scheppende en aanbiedende instanties
2	goed	overkoepeling van vijf bestaande projecten vanuit een regiegroep. Onderwijs sterk vertegenwoordigd, maar ook aangrenzende gemeenten, uitvoerende instellingen, Arbvo, Provincie, Bureau Jeugdzorg en bedrijfsleven
3	kan beter	contacten met jeugdreclassering, maatschappelijk werk, jeugdzorg, projecten. Met sociale dienst en onderwijs kunnen contacten beter
4	goed	vooral met dat deel van het onderwijs waar het project ontstaan is goede relaties. Via project is het initiatief genomen te komen tot een geïntegreerde aanpak in de gemeente
5	goed	vooral met het ROC (bestuurlijke fusie) goed, ook met bedrijfsleven in orde. Dat zijn meest relevante actoren.
6	goed	samenwerking met onderwijs, gemeente, Bureau Jeugdzorg, Arbvo, Sociale Dienst en bedrijfsleven
7	matig	weinig contact met overig onderwijs/andere actoren

Aansluiting bij nieuwe wet op de RMC

Zomer 2001 ligt het wetsvoorstel voor een nieuwe wet op de RMC bij de Eerste Kamer. De mate waarin de projecten aansluiten bij deze nieuwe wet was de zesde onderzoeksvraag. Nieuw aan die wet is dat de regionale coördinatiefunctie van de RMC wettelijk verankerd wordt en dat een meldplicht voor niet-leerplichtige VSV'ers ingevoerd wordt. Verder wordt, met de RMC-wet als uitgangspunt, de regierol van gemeenten versterkt. Het is de bedoeling dat drempels tussen verschillende voorzieningen (verder) worden weggenomen waardoor het gemakkelijker is de trajectbegeleiding in één hand te leggen. Van de zeven projecten is bekeken in hoeverre zij qua opzet en uitvoering aansluiten bij de nieuwe wetgeving.

Er zijn drie belangrijke elementen in de nieuwe wetgeving. Een meldplicht en een goede registratie bij de RMC's voor niet-leerplichtigen zal vooral effect hebben op projecten die vindplaatsgericht werken. Deze projecten kunnen hierin een belangrijke rol spelen of worden deels overbodig.

De regierol van de gemeente in de projecten en de gerealiseerde samenwerking is hiervoor besproken. Een aantal projecten kan steviger ingebed worden in het totaal aan VSV-voorzieningen en de regierol van de gemeente bleek voor de projecten niet altijd even groot. Op zich passen de projecten ook binnen de nieuwe wetgeving ieder op hun manier in het totaal aan VSV-voorzieningen. De samenwerking met de RMC's is in veel regio's nog niet optimaal. De wil is wel aanwezig, er zijn veel 'aanzetten' tot samenwerking, maar veel is nog in ontwikkeling.

LITERATUURLIJST

- Doets, C. en A. Westerhuis (2000)
Rijp en groen: Startkwalificaties voor jonge voortijdig schoolverlaters. Cinop, Den Bosch
- Inspectie van het Onderwijs (2001)
Voor wie is de school? Jongeren over de invloed van het schoolklimaat op het voortijdig schoolverlaten. Inspectie van het Onderwijs, Utrecht
- Klaver (2001)
Antillianen en Arubanen naar werk, Regioplan, Amsterdam
- KPMG/BEA (2001)
Internationale beleidsinspiratie voortijdig schoolverlaten. KPMG/BEA, Hoofddorp
- MDW-werkgroep Voortijdig Schoolverlaten (2000)
Alle wegen leiden uiteindelijk naar een startkwalificatie. Ministerie van Economische Zaken, Den Haag
- Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen (1993)
Een goed voorbereide start. Notitie voortijdig schoolverlaten. Ministerie van O&W, Zoetermeer
- Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2000)
Arbeidsmarktbeleid etnische minderheden 2000-2003. Ministerie van SZW, Den Haag
- Rensman, E. (2001)
Risicogroep in beeld krijgen én in beeld houden. In: *Uitleg*, 7 feb. 2001
- Tijdelijke adviescommissie onderwijs en arbeidsmarkt (1990)
Onderwijs-arbeidsmarkt: naar een werkzaam traject. Samson H.D. Tjeenk Willink, Alphen aan den Rijn.
- Tilborg, L. van en W. van Es (2000)
Dieptestudie voortijdig schoolverlaten. Overzicht 2000. Sardes, Utrecht
- Tilborg, L. van en W. van Es (2001)
Almanak voortijdig schoolverlaten 2001. Sardes, Utrecht
- Voncken, E., I. van der Kuip, T. Moerkamp, C. Felix (2000)
Je bent jong en je weet niet wat je wilt. SCO-Kohnstamm Instituut, Amsterdam

